

MIESTŲ PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO STUDIJA

**2007 m. gruodžio 19 d.
Vilnius**

TURINYS

TURINYS.....	2
<u>I. LIETUVOS RESPUBLIKOS MIESTŲ, KURIUOSE GYVENA DAUGIAU NEI 10 000 GYVENTOJŲ, PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO SISTEMOS TEISINĖS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS .....</u>	<u>5</u>
1. Informacijos surinkimas.....	5
2. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių teisinė registracija	5
3. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių nuosavybės teisė.....	6
4. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių eksploatacija bei priežiūra.....	7
5. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių balansinė vertė.....	8
6. Paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių abonentai.....	10
<u>II. PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO REGLAMENTAVIMAS UŽSIENIO VALSTYBĖSE.....</u>	<u>12</u>
1. Paviršinių nuotekų ir paviršinių nuotekų tvarkymo samprata.....	12
2. Paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas užsienio valstybėse.....	14
3. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas užsienio valstybėse.....	15
4. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų funkcijos užsienio valstybėse.....	18
5. Paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimo modeliai užsienio valstybėse: šaltiniai.....	20
6. Paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimo modeliai užsienio valstybėse: kainodara.....	22
7. Paviršinių nuotekų tvarkymas užsienio valstybėse: išvados.....	24
<u>III. LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMĄ, ANALIZĖ IR ĮVERTINIMAS.....</u>	<u>26</u>
1. Paviršinių nuotekų tvarkymo samprata: paviršinių nuotekų sąvoka	26
2. Paviršinių nuotekų tvarkymo samprata: paviršinių nuotekų tvarkymo samprata.....	27
3. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo tikslai ir priemonės.....	29
4. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo institucijos bei jų kompetencija.....	30
5. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo paslauga.....	32
6. Paviršinių nuotekų tvarkymo planavimas ir organizavimas.....	33
7. Viešasis paviršinių nuotekų tvarkymas.....	35
8. Nuotekų tvarkymas, kurį vykdo kiti (ne viešieji) vandens tiekėjai.....	36
9. Individualus paviršinių nuotekų tvarkymas.....	37
10. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: kainų nustatymas.....	37
11. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: atsiskaitymas.....	38
12. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: finansavimas.....	39
13. Aplinkosaugos reikalavimų paviršinių nuotekų tvarkymui teisinis reglamentavimas.....	39
14. Paviršinių nuotekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai: išvados.....	40
<u>IV. PASIŪLYMAI DĖL PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO TEISINIO REGLAMENTAVIMO MODELIO SUKŪRIMO (PATOBULINIMO).....</u>	<u>42</u>
<u>V. SAVIVALDYBIŲ PATEIKTOS INFORMACIJOS APIBENDRINIMO LENTELE.....</u>	<u>50</u>

IŽANGA

Ši studija yra parengta vykdant užsakovo Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos užsakomąjį darbą „Miestų paviršinių nuotekų tvarkymo studijos parengimas“ pagal 2007 m. spalio 16 d. sutartį Nr. AARP7-136.

Aukščiau nurodytos sutarties techninėje užduotyje vykdytojams buvo nurodyti trys pagrindiniai uždaviniai.

Visų pirma, pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos užduotį vykdytojai turėjo atlikti esamos paviršinių nuotekų tvarkymo situacijos įvertinimą. Įgyvendindami šią užduotį, vykdytojai privalėjo surinkti ir aprašyti miestų, kuriuose pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis, gyvena daugiau kaip 10 000 gyventojų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos statusą pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos pateiktus klausimus. Taip pat šioje dalyje vykdytojai turėjo trumpai aprašyti ir teisinę miestų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos analizę.

Antra, pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos užduotį vykdytojai privalėjo atlikti paviršinių nuotekų tvarkymo teisinės aplinkos analizę. Įgyvendindami šią užduotį, vykdytojai privalėjo išanalizuoti užsienio šalių (bent dviejų valstybių) teisės aktus, reglamentuojančius paviršinių nuotekų tvarkymą ir pateikti Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai rašytinę analizę. Vykdytojai taip pat privalėjo išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos Respublikos teisės aktus, reglamentuojančius paviršinių nuotekų tvarkymą, ir pateikti Perkančiajai organizacijai rašytinę analizę ir įvertinimą.

Trečia, pagal Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos užduotį vykdytojai privalėjo parengti pasiūlymus dėl efektyvių priemonių paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos sukūrimui. Įgyvendindami šią užduotį, vykdytojai privalėjo pateikti Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai pasiūlymus dėl paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reglamentavimo modelio sukūrimo (patobulinimo).

Vykdytojai, t.y. advokatas Paulius Docka, advokatas Marius Devyžis ir advokatas Andrius Iškauskas, atlikdami Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos užsakomąjį darbą „Miestų paviršinių nuotekų tvarkymo studijos parengimas“ pagal 2007 m. spalio 16 d. sutartį Nr. AARP7-136, įgyvendino Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos keliamus uždavinius ir parengė šią ataskaitą, kurią sudaro keturios dalys, t.y. I dalis – Lietuvos Respublikos miestų, kuriuose gyvena daugiau nei 10 000 gyventojų, paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos teisinė būklės įvertinimas, III dalis – Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentavimas užsienio valstybėse, dalis – Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių paviršinių nuotekų tvarkymą, analizė ir įvertinimas bei IV dalis - Pasiūlymai dėl paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reglamentavimo modelio sukūrimo.

Ši ataskaita, visų pirma, buvo parengta surinkus informaciją iš savivaldybių, kuriose pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenis gyvena daugiau kaip 10 000 gyventojų, administracijų bei papildomai informacija buvo surinkta iš šiose savivaldybėse vandens tiekimą vykdančių juridinių asmenų bei kitų juridinių asmenų, kuriuos savivaldybių administracijos nurodė, kaip paviršinių nuotekų įrenginių eksploatuotojus. Surinkta informacija buvo analizuojama ir sisteminama, o šios analizės pasėkoje buvo pateiktos apibendrintos išvados apie paviršinių nuotekų tvarkymą aukščiau nurodytose savivaldybėse (Žr. I dalis). Informacijos sąvadas pagal kiekvieną savivaldybę yra pateikiamas V dalyje specialiai parengtoje informacijos apibendrinimo lentelėje.

Antra, remiantis užsakovo užduotimi, vykdytojai išanalizavo užsienio šalių (kelių JAV valstijų, Anglijos ir Velso, Estijos ir Vokietijos) teisės aktus, reglamentuojančius paviršinių nuotekų

tvarkymą. Analizuojant paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentavimą aukščiau nurodytose užsienio valstybėse, analizė buvo atliekama šiomis pagrindinėmis kryptimis: paviršinių nuotekų ir paviršinių nuotekų tvarkymo samprata (Žr. II dalis 1 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas (Žr. II dalis 2 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas bei paslaugų tiekėjų funkcijos (Žr. II dalis 3-4 skyriai) bei paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimo modeliai, šaltiniai ir kainodara (Žr. II dalis 5 - 6 skyriai). Vykdytojų analizė ir išvados yra pateikiamos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai šio užsakomojo darbo II dalyje.

Trečia, rengiant šią ataskaitą buvo analizuojami Lietuvos Respublikoje galiojantys teisės aktai, kurie, vykdytojų nuomone, įtakoja paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą (Žr. III dalis). Lietuvos Respublikoje galiojantys teisės aktai buvo analizuojami keliais pagrindiniais aspektais: paviršinių nuotekų tvarkymo sąvokos (Žr. III dalies 1 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo sampratos (Žr. III dalies 2 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo tikslų ir priemonių (Žr. III dalies 3 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo institucijų bei jų kompetencijos (Žr. III dalies 4 skyrius), paviršinių nuotekų tvarkymo planavimo ir organizavimo (Žr. III dalies 6 skyrius) ir paslaugos teikimo kainodaros klausimais (Žr. III dalies 10-12 skyriai). Šios ataskaitos III dalies gale pateikiamos vykdytojų išvados ir pastebėjimai, kurie susiję su paviršinių nuotekų paslaugų teikimu.

Ketvirta, šio užsakomojo darbo pasėkoje (Žr. VI dalis) pateikiami vykdytojų pasiūlymai dėl efektyvių priemonių paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos sukūrimui.

Ataskaitos struktūra yra parengta atsižvelgiant į užsakovo iškeltus uždavinius, nurodytus aukščiau: atitinkamai I dalyje pateikiama analizė atitinka pirmą užsakovo suformuluotą techninės užduoties tikslą, II dalis ir III dalis – antrą tikslą, o IV dalyje pateikiami pasiūlymai atitinkantys trečiąjį Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos iškeltą tikslą.

I. LIETUVOS RESPUBLIKOS MIESTŲ, KURIOSE GYVENA DAUGIAU NEI 10 000 GYVENTOJŲ, PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO SISTEMOS TEISINĖS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

1. Informacijos surinkimas

Siekiant įvertinti Lietuvos Respublikos miestų paviršinių nuotekų tvarkymo sistemos dabartinę situaciją, buvo renkama informacija apie paviršinių nuotekų tvarkymą miestuose, kuriuose pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento pateiktus duomenis gyvena daugiau nei 10 000 (dešimt tūkstančių) gyventojų.

Pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamento pateiktą informaciją, Lietuvoje yra 38 miestai, kuriuose gyvena daugiau nei 10 000 (dešimt tūkstančių) gyventojų. Šių miestų savivaldybių administracijoms ir vandens tiekėjams ir/ar komunalinėms įmonėms buvo išsiųsti paklausimai su prašymu pateikti informaciją nurodytais klausimais. Paklausime buvo prašoma atsakyti į šiuos klausimus:

1. Ar atlikta mieste esančių įrenginių (įrenginiai - tai statinių, vamzdynų, šulinių, siurblių ir kitokių inžinerinių objektų visuma, skirta paviršinėms nuotekoms tvarkyti ir valyti) teisinė registracija? Prašome pateikti dokumentų, patvirtinančių šių įrenginių teisinę registraciją, kopijas/nuorašus.
2. Kam nuosavybės teise priklauso mieste esantys įrenginiai?
3. Kas valdo mieste esančius įrenginius?
4. Ar yra kokių nors susitarimų dėl šių įrenginių naudojimo ar valdymo, jei įrenginius naudoja ar valdo ne savininkas? Prašome pateikti šių susitarimų kopijas/nuorašus.
5. Kokia mieste esančių įrenginių balansinė vertė? Prašome pateikti dokumentų, nurodančių šių įrenginių balansinę vertę, kopijas/nuorašus.
6. Kas yra pagrindiniai mieste esančių įrenginių abonentai? Prašome pateikti šiuos duomenis patvirtinančių dokumentų kopijas/nuorašus.

Informaciją nurodytais klausimais atsiuntė ir Kazlų Rūdos bei Skuodo savivaldybių administracijos, nors pagal Lietuvos Respublikos statistikos departamentą šiuose miestuose gyvena mažiau nei 10 000 (dešimt tūkstančių) gyventojų.

Lentelėje (Priedas Nr. 1) pateikiama susisteminta informacija, gauta iš savivaldybių, vandens tiekėjų bei kitų įmonių, teikiančių paviršinių nuotekų paslaugas ar prižiūrinčių ir eksploatuojančių paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą.

2. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių teisinė registracija

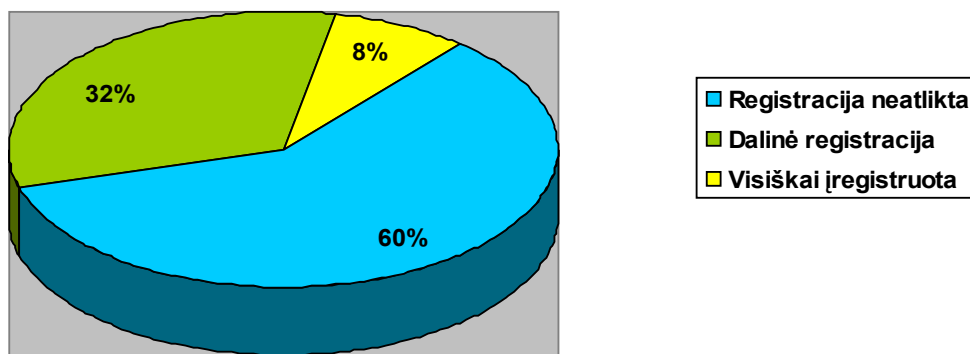
Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.253 str. nustatyta, jog nekilnojamieji daiktai – šiuo atveju paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra - yra registruotini daiktai ir privalo būti registruojami viešajame registre – t.y. Nekilnojamojo turto registre, kuriame taip pat registruojamos ir nuosavybės bei kitos daiktinės teisės, šių teisių suvaržymai bei tam tikri juridiniai faktai.

Iš savivaldybių, vandens tiekėjų ir kitų įmonių pateiktos informacijos matyti, jog paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių registracija atlikta tik iš dalies. Didžiojoje dalyje savivaldybių (t.y. 22 savivaldybėse iš 37 pateikusių informaciją šiuo klausimu) miestų paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai nėra teisiškai įregistruoti. Kituose miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių registracija atlikta tik iš dalies – teisiškai

įregistruota tik tam tikrose miestų vietose esantys įrenginiai (tokia situacija 12 savivaldybių iš 37 pateikusių informaciją šiuo klausimu). Pastebėtina, jog šiuose miestuose įregistruota mažesnioji dalis paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių (išskyrus Elektrėnų savivaldybę, kurioje teisiškai įregistruota didžioji dalis paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių). Tik Visagino ir Varėnos savivaldybėse atlikta visų paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių teisinė registracija.

Atkreiptinas dėmesys, jog, pavyzdžiui, Druskininkuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai yra įregistruoti kaip gatvių sudedamoji dalis – t.y. atskiros paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių registracijos nėra.

Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių teisinė registracija 37 savivaldybėse

Apibendrinant galima teigti, jog iš pateiktos informacijos matyti, kad paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių registracija visiškai atlikta tik keliuose miestuose (Visaginas, Varėna), o kituose miestuose įregistruota tik maža dalis paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių arba šie įrenginiai visiškai neregistruoti. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.253 str. 2 dalyje yra įtvirtintas reikalavimas, jog nekilnojamieji daiktai, teisių į juos suvaržymai, daiktinės teisės turi būti registruojamos viešajame registre. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog teisinė paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių registracija yra labai svarbi ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tinkamam teikimui, nes tik įstatymu nustatyta tvarka įregistruota nuosavybės teisė gali sukurti sąlygas tinkamam šio turto naudojimui bei valdymui. Be to, pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 4 str., visi nekilnojamojo turto registre esantys duomenys nuo jų įrašymo laikomi teisingais ir išsamiais, kol jie nenuginčyti įstatymų nustatyta tvarka.

3. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių nuosavybės teisė

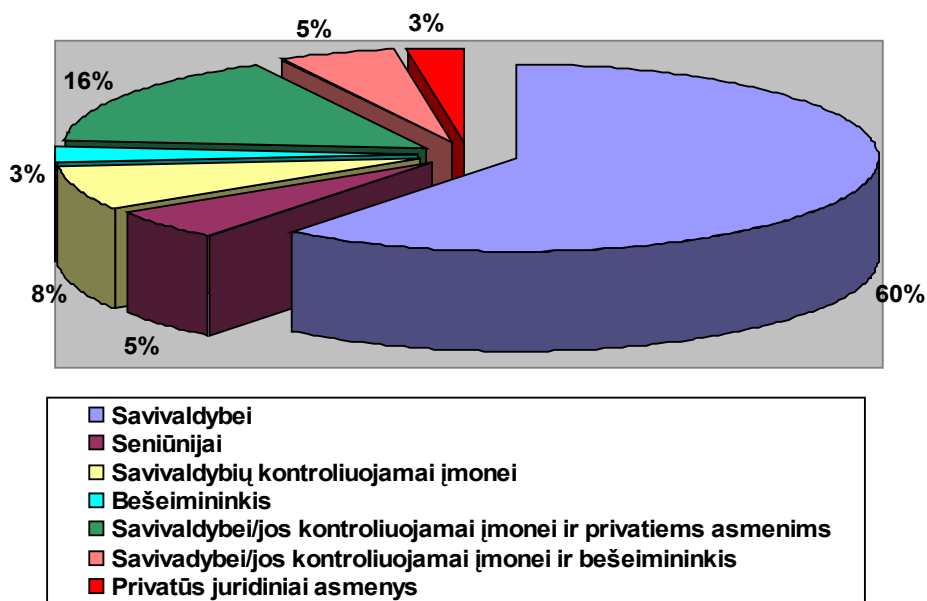
Iš surinktos informacijos matyti, jog paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai nuosavybės teisė dažniausiai priklauso savivaldybėms (23 iš 37, savivaldybių pateikusių atsakymą šiuo klausimu). Kelmėje ir Rokiškyje paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai priklauso šių miestų seniūnijoms. Kaune, Kėdainiuose, Kretingoje šie įrenginiai nuosavybės teise priklauso savivaldybių kontroliuojamoms įmonėms – vandens tiekėjams, o kituose miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai nuosavybės teise priklauso skirtingiems subjektams.

Atkreiptinas dėmesys, jog kai kuriuose miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai yra laikomi bešeiminiais daiktai. Pavyzdžiui, Šilutėje visi paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai yra laikomi bešeiminiais, o Alytuje, Garliavoje bei

Raseiniuose tam tikra dalis šių įrenginių yra pripažįstami bešeimininkiais (kiti nuosavybės teise priklauso savivaldybėms ir/ar juridiniams asmenims).

Bešeimininkiais daiktais pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.57 str. 1 dalį laikomi daiktai, kurie neturi savininko arba kurių savininkas nežinomas. Pagal 4.58 str. 1 dalį bešeimininkis daiktas nuosavybėn gali būti perduotas tik valstybei arba savivaldybei teismo sprendimu, priimtu pagal finansų, kontrolės arba savivaldybės institucijos pareiškimą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl bešeimininkio, konfiskuoti, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, gražinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“ nustatyta, jog daikto pripažinimo bešeimininkiu procesą inicijuoja ta savivaldybės ar valstybės institucija ar įstaiga, fizinis ar juridinis asmuo, kurio žinioje toks daiktas yra arba kuris sužinojo apie tokio daikto buvimą ir kuris raštu praneša mokesčių inspekcijai ar kitai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.58 straipsnio 1 dalyje numatyta finansų, kontrolės ar savivaldybės institucijai, kurios pareiškimu, teismui paduodamu suėjus 1 metams nuo tos dienos, kurią bešeimininkis daiktas buvo įtrauktas į jos apskaitą. Iki bešeimininkio daikto perdavimo valstybei ar savivaldybei jis mokesčių inspekcijoje ar kitoje Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.58 straipsnio 1 dalyje numatytoje institucijoje turi būti tik apskaitytas. Jo apskaitą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.58 straipsnio 1 dalyje numatyta institucija vykdo surašydama Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 2004 m. birželio 21 d. įsakymu Nr. VA-123 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimui, apskaitymui, saugojimui, realizavimui, gražinimui ir pripažinimui atliekomis įforminti naudojamų aktų ir kitų dokumentų formų pildymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 100-3738) patvirtintos formos turto apskaitos aktą. Atsižvelgiant į tai, kad paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių nuosavybės teisės nustatymas ir teisinis registravimas yra būtinas siekiant užtikrinti tinkamą paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą, darytina išvada, jog tos savivaldybės, kuriose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai ar jų dalis yra laikomi bešeimininkiais, turi atlikti aukščiau minėtuose teisės aktuose nustatytus veiksmus, ko pasėkoje bešeimininkis turtas turėtų būti perduodamas savivaldybėms.

Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių nuosavybės teisė 37 savivaldybėse

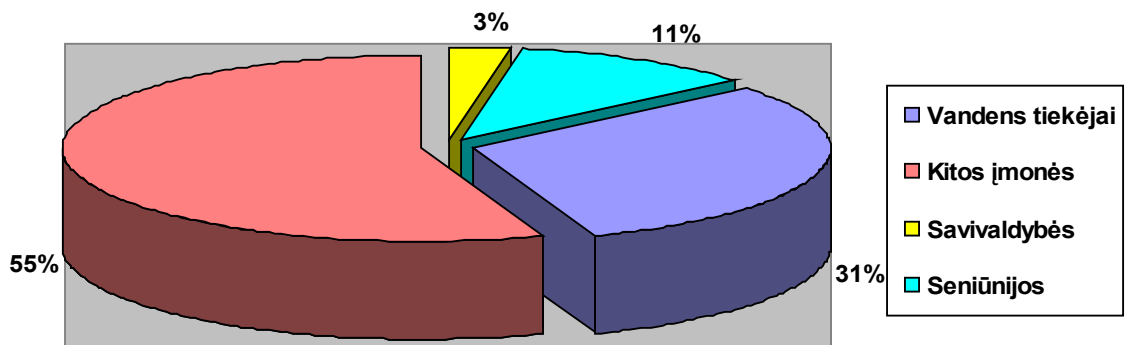
4. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių eksploatacija bei priežiūra

Didžiojoje dalyje informaciją pateikusių savivaldybių paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginius valdo (eksploatuoja ir prižiūri) juridiniai asmenys (31 iš 36 savivaldybių, pateikusių informaciją šiuo klausimu). 20 šių savivaldybių paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių priežiūra yra pavesta juridiniams asmenims, kurie be šių įrenginių eksploatavimo bei priežiūros užsiima ir kita veikla: atliekų tvarkymu, miesto kelių, gatvių remontu bei priežiūra, apšvietimu, aplinkos priežiūra ir kt. Tačiau 11 savivaldybių paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą prižiūri vandens tiekėjai, t.y. subjektai, kurie tiekia vandenį ir teikia kitų rūšių nuotekų tvarkymo paslaugas

Atkreiptinas dėmesys, jog kai kuriuose miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių eksploatavimą ir priežiūrą atlieka pačios savivaldybės ar atitinkamų miestų seniūnijos (tokia situacija yra 5 iš 35 savivaldybių pateikusių informaciją šiuo klausimu). Pavyzdžiui, Rokiškyje paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo infrastruktūrą prižiūri Rokiškio miesto seniūnija, Gargžduose – patikėjimo teise valdo Gargždų seniūnija (nuosavybes teise infrastruktūra priklauso Klaipėdos rajono savivaldybei), Kelmėje, Šilutėje – miestų seniūnijos, Visagine – Visagino miesto savivaldybė.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme yra nustatyta, jog viešojo vandens teikimo teritorijose, kurios turi būti nustatomos savivaldybių iki 2008-06-30 (Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 4 str.) parengtuose ir patvirtintuose vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planuose, savivaldybė parenka viešąjį vandens tiekėją – t.y. valstybės ar savivaldybės kontroliuojamą įmonę, kuri vykdo geriamojo vandens tiekimą ir/ar nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą (Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 2 str. 20, 21 dalys, 16 str. 1 dalis). Atsižvelgiant į minėtas įstatymų nuostatas, darytina išvada, jog savivaldybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas, t.y. ir paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo infrastruktūros valdymas, turėtų būti pavestas vandens tiekėjams.

Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių valdymas 36 savivaldybėse

Kaip matyti iš pateiktos informacijos, savivaldybėms priklausančios paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatacija ir priežiūra vandens tiekėjams ir kitoms įmonėms yra pavedama sutarčių pagrindu, tačiau kai kuriuose miestuose, pavyzdžiui, Vilniuje, Šiauliuose, Marijampolėje ir kt. (7 iš 31 savivaldybių pateikusių informaciją šiuo klausimu) juridiniams asmenims paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tvarkymas yra pavedamas savivaldybių tarybų sprendimu, o, pavyzdžiui, Joniškyje – mero potvarkiu.

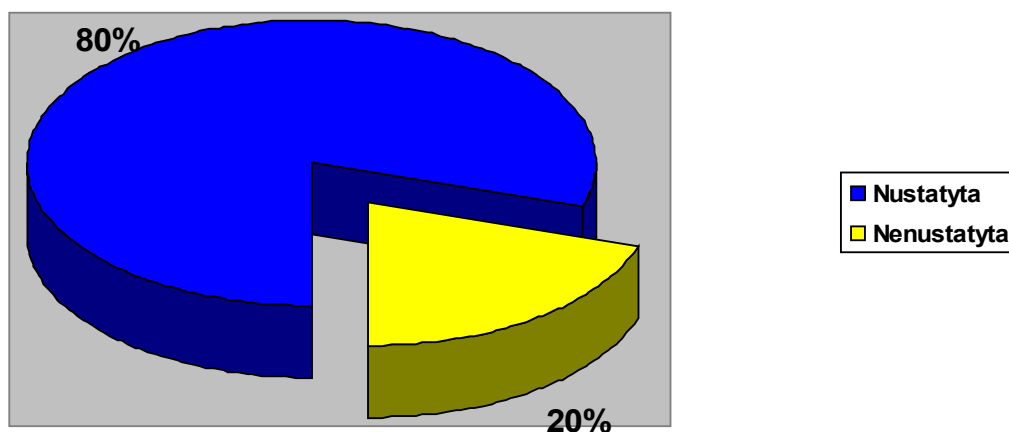
5. Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių balansinė vertė

Daugelyje informaciją pateikusių miestų paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginiai arba jų tam tikra dalis yra apskaitomi jų savininkų ar valdytojų balanse (28 iš 35 savivaldybių pateikusių informaciją šiuo klausimu). Tačiau kai kuriuose miestuose (pavyzdžiui, Marijampolėje, Mažeikiuose, Šilutėje, Radviliškyje, Kuršėnuose, Jurbarko bei Naujoje Akmenėje) paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginiai jų savininkų balanse nepaskaityti ir jų balansinė vertė nenustatyta.

Atkreiptinas dėmesys, jog Druskininkuose paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių balansinė vertė atskirai nėra nustatyta – ji yra gatvių balansinės vertės sudedamoji dalis.

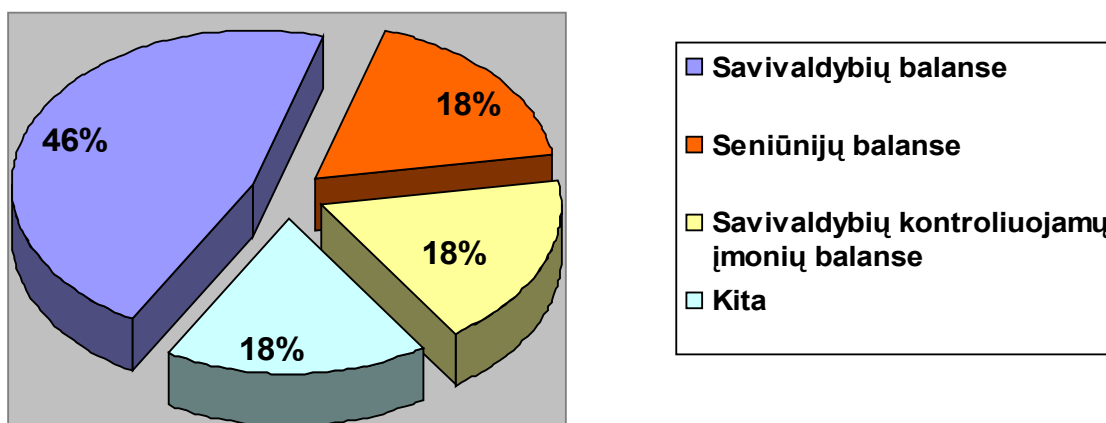
Pažymėtina, jog paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo infrastruktūros balansinė apskaita irgi yra svarbi paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tinkamam teikimui, kadangi paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros balansinės vertės nustatymas yra svarbus tinkamam ir skaidriam paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros diegimo ir atnaujinimo finansavimui bei šių paslaugų teikimo kainų apskaičiavimui.

Paviršinių nuotekų įrenginių balansinės vertės nustatymas 35 savivaldybėse

Daugelyje informaciją pateikusių miestų paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai yra apskaitomi jų savininkų, t.y. savivaldybių balanse (13 iš 28 savivaldybių), taip pat kai kur apskaitoma seniūnijų balanse (5 iš 28), savivaldybių kontroliuojamų įmonių (vandens tiekėjų) balanse (5 iš 28). Atsižvelgiant į tai, jog paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginiai nuosavybės teise priklauso skirtingiems subjektams, kai kuriuose šiuo klausimu informaciją pateikusiųose miestuose įrenginiai apskaitomi skirtingų juridinių asmenų balanse. Pavyzdžiui, Varėnoje – savivaldybės kontroliuojamoje įmonėje UAB „Varėnos vandenys“ bei privataus kapitalo bendrovėje UAB „Merkys“, o Garliavoje – seniūnijoje ir UAB „Gamega“, ir kt.

Paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo įrenginių apskaita 28 savivaldybėse

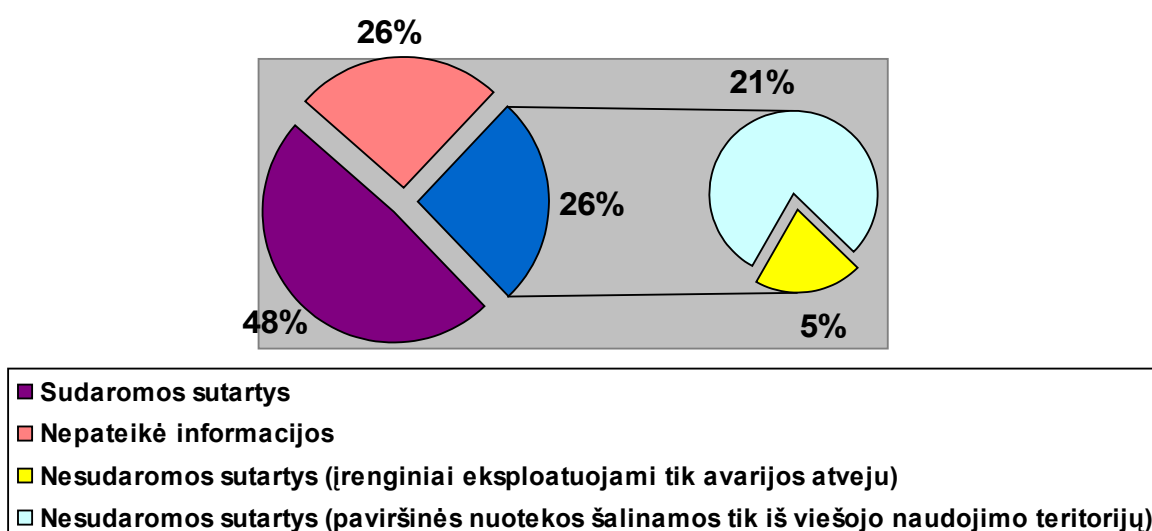

6. Paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių abonentai

Didžiojoje daugumoje informaciją pateikusių miestų paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą eksploatuojančios ir prižiūrinčios įmonės savo paslaugas, t.y. paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių eksploatavimą, priežiūrą, paviršinių nuotekų valymą ir kt., vykdo sutarčių pagrindu (19 iš 29 savivaldybių pateikusių informaciją šiuo klausimu). Šios sutartys dažniausiai sudaromos tik su juridiniais asmenimis dėl paviršinių nuotekų šalinimo ir valymo iš juridinių asmenų valdomų teritorijų.

Tačiau kituose miestuose, pavyzdžiui, Telšiuose, Visagine, Šilutėje, Druskininkuose ir kt. (10 iš 29 savivaldybių pateikusių informaciją šiuo klausimu) sutartys su paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų gavėjais nesudaromos, o paviršinės nuotekos yra renkamos iš viešojo naudojimo teritorijų ir/ar privatiems asmenimis priklausančių teritorijų.

Paviršinių nuotekų tvarkymo sutartys su abonentais 39 savivaldybėse

Apibendrinant, kas išdėstyta, būtų galima teigti, jog Lietuvos Respublikos miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo būklė yra skirtinga. Kadangi nėra tikslaus ir aiškaus teisinio reglamentavimo šioje srityje, skiriasi ir paviršinių nuotekų tvarkymo būdai. Vienuose

miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikia vandens tiekėjai, kituose – kitos įmonės. Vienur šias paslaugas teikiančios įmonės sudaro sutartis su abonentais, kitur – ne. Dėl šios priežasties skiriasi ir apmokėjimo tvarka už paviršinių nuotekų tvarkymą: kai kur moka sutartis sudarę abonentai, kitur paslaugų teikimo kaštai padengiami savivaldybių lėšomis. Kai kuriuose miestuose paviršinių nuotekų tvarkymas iš viso neatliekamas – likviduojami tik avarinių situacijų padariniai.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad išsamesnė informacija apie savivaldybių pateiktą informaciją yra apdorota ir pateikta atskiroje lentelėje, kuri pateikiama šio užsakomojo darbo V dalyje.

II. PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO REGLAMENTAVIMAS UŽSIENIO VALSTYBĖSE

1. Paviršinių nuotekų ir paviršinių nuotekų tvarkymo samprata

Jungtinėse Amerikos Valstijose pagrindinis teisės aktas, skirtas tiek vandens tiekimo, tiek nuotekų (įskaitant ir paviršines) tvarkymo reglamentavimui yra federalinis Švaraus vandens įstatymas¹. Tačiau šiame įstatyme paviršinių nuotekų (kaip ir nuotekų) apibrėžimas nėra pateiktas. Jungtinių Valstijų Aplinkos Apsaugos agentūra (angl. *the United States Environmental Protection Agency (EPA/USEPA)*), kuri yra JAV federalinės vyriausybės institucija, atsakinga už žmonių sveikatos ir natūralios aplinkos išsaugojimą bei teisės aktų, įgyvendinančių federalinius įstatymus priėmimą, Miestų paviršinių nuotekų taisyklėse paviršines nuotekas apibrėžė kaip lietaus bei ištirpusio sniego nuotekų ir kitų paviršinių nuotekų vandenį². Pabrėžtina, jog toks apibrėžimas nėra visiškai aiškus, nes nėra tiksliai įvardinta, koks vanduo be lietaus ir sniego vandens sudaro paviršines nuotekas. Tačiau, akivaizdu, jog pagal šias taisykles paviršinis nuotekų vanduo yra tapatinamas daugiausia su lietaus ir sniego vandeniu. Be to, atkreiptinas dėmesys, šis apibrėžimas nenustato baigtinio sąrašo vandens rūšių, kurios gali sudaryti paviršines nuotekas, todėl galima daryti pagrįstą išvadą, jog JAV į paviršinių nuotekų sąvoką gali būti įtrauktas ne tik lietaus ir sniego vanduo.

Atitinkamos valstijų institucijos, remdamosi federalinio Švaraus vandens įstatyme nustatytais gairėmis, priima vietinius teisės aktus, kuriuose be kitų klausimų reguliuojamas ir paviršinių nuotekų tvarkymas. Šiuose teisės aktuose dažniausiai yra detalai nustatomos atitinkamų subjektų teisės ir pareigos paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimo, koordinavimo bei paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo srityje. Kai kurių valstijų teisės aktuose pateikiami ir paviršinių nuotekų apibrėžimai.

Pavyzdžiui, Norfolko miesto (Virdžinijos valstija) kodekse³, kuris yra Norfolko miesto tarybos nutarimų rinkinys, paviršinės nuotekos yra apibrėžiamos kaip kritulių dalis, kuri teka per natūralius, modifikuotus ar nelaidžius paviršius į artimiausią kanalą, vamzdyną ar kitokį infrastruktūros įrenginį ir patenka į paviršinius vandenį (41 skyriaus 1 straipsnis). Rokvilės miesto (Merilendo valstija) kodekse⁴, kuris yra Rokvilės miesto tarybos nutarimų rinkinys, paviršinės nuotekos apibrėžiamos kaip kritulių vanduo, kuris tekėdamas paviršiumi nesusigeria į gruntą (19 skyriaus 1 straipsnis).

Galima daryti išvadą, jog Jungtinėse Amerikos Valstijose paviršinės nuotekos yra daugiausia tapatinamos su lietaus ir sniego (t.y. kritulių) vandeniu. Taip pat, pažymėtina, jog šioje valstybėje paviršinių nuotekų apibrėžimuose dažnai pabrėžiamas ir jų šalinimo per infrastruktūrą būtinumas bei tai, jog paviršinėmis nuotekomis yra pripažįstamas nesusigėręs į gruntą vanduo.

Paviršinių nuotekų tvarkymo apibrėžimo Švaraus vandens įstatymas taip pat nepateikia, tačiau paviršinių nuotekų tvarkymas, pavyzdžiui remiantis Rokvilės miesto (Merilendo valstija) kodeksu, gali būti suprantamas kaip bet kokių veiksų ir priemonių visuma, skirta tvarkyti, kontroliuoti paviršines nuotekas ir mažinti jų susidarymą, įskaitant, bet neapsiribojant paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra bei priemonėmis, skirtomis paviršinių nuotekų užterštumui mažinti⁵. Taigi paviršinių nuotekų tvarkymas JAV kai kuriose valstijose apibrėžiamas gana plačiai. Svarbiausia, pagal Švaraus vandens įstatymą, yra užtikrinti, jog paviršinės nuotekos būtų tvarkomos pagal aplinkosauginius reikalavimus – t.y., kad į

¹ Federal Water Pollution Control Act (Public Law 107-303, November 27, 2002).

² United States Environmental Protection Administration Municipal Stormwater regulations (Phase I).

³ Code of Ordinances City of Norfolk, Virginia (Ord. No. 42,851, 2007).

⁴ Code City of Rockville, Maryland (Ord. No. 12-07, 2007).

⁵ Ten pat.

paviršinius vandenį patektų išvalytas kritulių vanduo, todėl regioninės institucijos tiek priimdamos vietinius teisės aktus, tiek įgyvendindamos juos turi užtikrinti jog paviršinių nuotekų tvarkymu bus įgyvendinti minėtame įstatyme nustatyti tikslai.

Anglijoje ir Velse vandens tiekimą reguliuoja Vandens įstatymas⁶ ir Vandens pramonės įstatymas⁷. Kadangi paviršinių nuotekų tinkamas tvarkymas daro didelę įtaką tinkamai vandens ekosistemų kokybei, šie teisės aktai taip pat reglamentuoja ir nuotekų tvarkymo pagrindinius aspektus. Tačiau nei Vandens įstatymas, nei Vandens pramonės įstatymas paviršinių nuotekų apibrėžimo nepateikia (nepateikiamas ir nuotekų apibrėžimas). Kadangi Didžioji Britanija priklauso Europos Sąjungai, be minėtų įstatymų paviršinių nuotekų tvarkymui Anglijoje ir Velse yra taikomi ir Europos Sąjungos aktai. 1991 m. gegužės 21 d. Europos Tarybos direktyva (91/271/EEB) dėl miestų nuotekų valymo Anglijoje ir Velse yra įgyvendinta Miesto nuotekų valymo taisyklėmis⁸. Šiose taisyklėse paviršinių nuotekų sąvoka taip pat nėra pateikta. Tačiau šiose taisyklėse, kaip ir direktyvoje, yra pateikiami atskirų nuotekų rūšių apibrėžimai. Atsižvelgiant į šiose taisyklėse pateiktus nuotekų atskirų rūšių apibrėžimus, galima daryti išvadą, jog paviršinės nuotekos, suprantamos kaip viena iš sudėtinųjų miestų nuotekų dalių. Be to, paviršinės nuotekos pagal šias taisykles yra tapatinamos su lietaus vandeniu.

Anglijoje ir Velse paviršinių nuotekų tvarkymą reglamentuojantys Vandens įstatymas bei Vandens pramonės įstatymas tikslaus paviršinių nuotekų tvarkymo apibrėžimo taip pat nepateikia. Tačiau iš Vandens pramonės įstatymo nuostatų analizės būtų galima teigti, jog paviršinių nuotekų tvarkymas turėtų būti suprantamas kaip paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros priežiūra, atnaujinimas bei plėtimas, skirtas užtikrinti tinkamą, t.y. aplinkosauginius reikalavimus atitinkantį, paviršinių nuotekų šalinimą⁹.

Vokietijoje pagrindinis teisės aktas, skirtas nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo reguliavimui yra Vandens pramonės įstatymas (*vok. Wasserhaushaltgesetz*)¹⁰. Tačiau šiame įstatyme paviršinių nuotekų apibrėžimas nėra pateikiamas. Vandens nuotekų mokesčio įstatyme (*vok. Abwasserabgabengesetz*)¹¹ yra nustatyta, jog vandens nuotekų sudedamoji dalis yra ir nuo statinių ar žemės paviršiaus surinktas kritulių vanduo (2 paragrafo 1 straipsnis). Taigi galima daryti išvadą, jog Vokietijoje paviršinės nuotekos yra tapatinamos su kritulių vandeniu.

Vokietijos Vandens pramonės įstatyme paviršinių nuotekų tvarkymo apibrėžimas taip pat nėra pateiktas. Tačiau iš įstatyme pateikto vandens tvarkymo apibrėžimo (3 paragrafo 1 straipsnis) ir kitų įstatymo nuostatų (3 paragrafo 2 dalis, 18a paragrafo 1 dalis) analizės, galima teigti, jog paviršinių nuotekų tvarkymas yra suprantamas kaip veiksmų ir priemonių visuma, skirta paviršinių nuotekų rinkimui, kaupimui, šalinimui, paviršinių nuotekų kenksmingumo mažinimui, t.y. skirta užtikrinti ilgalaikį paviršinių vandenų tvarkymo infrastruktūros funkcionavimą ir priežiūrą.

Estijoje vandens naudojimą ir apsaugą reguliuoja Vandens įstatymas¹². Šiame įstatyme paviršinių nuotekų sąvoką nėra pateikta, tačiau įstatymo 2 straipsnio 8 dalyje yra pateikiama bendra nuotekų sąvoka: nuotekos – tai vanduo, kuris yra užterštas daugiau nei leistina ir kuris turi būti išvalytas, arba nutekamieji vandenys, arba užterštas lietaus vanduo. Taigi šiame įstatyme nutekamieji vandenys ir lietaus vanduo yra sudėtinės nuotekų dalys. Tačiau įstatyme nėra paaiškinti kas yra laikoma nutekamaisiais vandenimis. Estijoje vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą reglamentuoja Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymas¹³. Šis

⁶ Water Act (c. 37, 2003).

⁷ Water Industry Act (c. 56, 1991).

⁸ The Urban Waste Water Treatment (England and Wales) Regulations (No. 2841, 1994).

⁹ Water industry Act (c. 56, 1991) I ir II skyriai.

¹⁰ Wasserhaushaltgesetz (Bundesgesetzblatt IS. 3245, 2002).

¹¹ Abwasserabgabengesetz (Bundesgesetzblatt IS. 114, 2005).

¹² Veeseadus (RT I 1994, 40, 655; terviktekst RT I 1996, 13, 241).

¹³ Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seadus (RT I 1999, 25, 363).

įstatymas nepateikia nei paviršinių nuotekų, nei bendro nuotekų apibrėžimo. Tačiau šio įstatymo 1 straipsnyje yra nustatyta, jog šis įstatymas be kita ko reguliuoja nuotekų, lietaus vandens, drenažinio vandens ir kito gruntinio ir paviršinio vandens tvarkymą. Pagal minėtą nuostatą, būtų galima daryti išvadą, jog nuotekos nėra tapatinamos su lietaus, drenažiniu ar kitu gruntiniu ir paviršiniu vandeniu, tačiau įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog lietaus, drenažinio ir kito gruntinio bei paviršinio vandens šalinimo įrenginiai yra viešosios nuotekų šalinimo infrastruktūros dalis, nebent savivaldybės nusprendžia kitaip. Vadinasi, šio įstatymo prasme lietaus, drenažinis ir kitas gruntinis bei paviršinis vanduo, kuris galėtų būti laikomas paviršinėmis nuotekomis, yra sudėtinė nuotekų dalis.

2. Paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas užsienio valstybėse

Daugelyje šioje studijoje analizuojamų užsienio valstybių paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas yra pavestas savivaldybių ar kitų atitinkamų administracinių vienetų (priklausomai nuo valstybių administracinio suskirstymo) kompetencijai.

Kaip jau buvo minėta, Jungtinėse Amerikos Valstijose paviršinių nuotekų tvarkymą reguliuoja federalinis Švaraus vandens įstatymas. Šiuo įstatymu centrinei valdžiai yra suteikiama plati kompetencija paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje (402 ir 403 skyriai). Tačiau, pažymėtina, jog šiame įstatyme yra nustatytos tik tam tikros gairės, pamatiniai principai, kuriais turi vadovautis šį įstatymą įgyvendinantys subjektai, tačiau konkretūs planavimo ir organizavimo veiksmai paviršinių nuotekų tvarkymo srityje yra patikėti regioninėms/vietinėms institucijoms. Švaraus vandens įstatymas daugiausiai skirtas reguliuoti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimą aplinkos apsaugos aspektu. Taip pat šiame įstatyme yra nustatoma atsakomybė aplinkos apsaugos reikalavimus pažeidusiems subjektams ir reguliuojamas vietinių institucijų, kurios organizuoja ir vykdo paviršinių nuotekų tvarkymą, finansavimas. Tolesnis paviršinių nuotekų tvarkymo įgyvendinimas yra reglamentuojamas valstijų, apygardų, miestų teisės aktų lygmenyje. Valstijos pačios turi gana plačią diskreciją nustatyti, kas jų teritorijoje ir (ar) jos tam tikrose dalyse vykdys paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimą. Pavyzdžiui, Vašingtono valstijoje, remiantis Vašingtono valstijos kodekso 36.94 skyriumi, nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo organizavimas yra pavestas apygardų taryboms (angl. *County council*), tačiau pagal kodekso 35.67 skyrių šioje valstijoje esančių miestų taryboms (angl. *City and town council*) taip pat suteikiama teisė pačioms organizuoti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą¹⁴. Šiaurės Karolinos valstijos kodekso 162A skyriuje numatyta, jog paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas organizuoja apygardų tarybos ir tik išimtiniais atvejais apygardoje esančių miestų taryboms yra leidžiama pačioms organizuoti ir teikti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas¹⁵. Taigi galima daryti išvadą, jog aptartų JAV paviršinių nuotekų teikimo organizavimas yra pavestas arba apygardų, arba miestų taryboms, priklausomai nuo valstijų įstatymų leidžiamosios valdžios pasirinkimo.

Tuo tarpu Anglijoje ir Velse situacija kitokia. Paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas, koordinavimas, šių paslaugų teikimas yra detalai reglamentuotas centrinės valdžios teisės aktuose – Vandens įstatyme ir Vandens pramonės įstatyme. Šiuose įstatymuose (daugiausia Vandens pramonės įstatyme) yra nustatyti subjektai (Vandens pramonės įstatymo 6, 7 str.), kurie gali tiekti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas, taip pat įtvirtintos konkrečios šių subjektų teisės ir pareigos (Vandens pramonės įstatymo 94 str.). Pagal Vandens pramonės įstatymą, nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų tiekimas yra vykdomas regioniniu lygiu – t.y. Anglija ir Velsas yra suskirstytas į tam tikrus regionus, kuriuose privalomai turi būti vykdomas nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimas. Šiose teritorijose nuotekų (įskaitant ir paviršines

¹⁴Revised Code of Washington.

¹⁵North Carolina General Statute.

nuotekas) tvarkymas Vandens pramonės įstatymo nustatyta tvarka yra pavedamas atitinkamiems subjektams.

Vokietijoje Vandens pramonės įstatymas, skirtas nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo reguliavimui, nustato tik pamatines gaires ir principus įstatymą įgyvendinantiems subjektams. Vokietijoje nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo organizavimas ir koordinavimas yra vykdomas regioniniu lygiu. Vokietijos federacinių žemių vietinės valdžios institucijos, įgyvendindamos Vandens pramonės įstatymą, priima teisės aktus, kuriuose reguliuojamas paviršinių nuotekų tvarkymas. Kadangi Vandens pramonės įstatymas nenustato konkrečių paviršinių nuotekų tvarkymo planavimo ir organizavimo veiksmų, federacinių žemių vietinės valdžios institucijos turi plačią diskreciją nustatyti, kaip federacinės žemės teritorijoje bus vykdomas paviršinių nuotekų tvarkymas. Daugelyje Vokietijos federalinių žemių teisės aktuose yra numatyta, kad už vandens nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą bei šių teisės aktų nuostatų tinkamą įgyvendinimą yra atsakingi federacinės žemės administraciniai vienetai (savivaldybės) (pavyzdžiui, Tiuringo vandens įstatymo (vok. *Thüringer Wassergesetz*)¹⁶ 103 paragrafo 3 straipsnis).

Estijoje nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą organizuoja ir prižiūri savivaldybės. Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymo 4 straipsnyje yra nustatyta, jog savivaldybių tarybos yra atsakingos už viešojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo infrastruktūros plano, pagal kurį bus vykdomas šių paslaugų tiekimas mažiausiai 12 metų į priekį, parengimą ir jo patvirtinimą

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, galima teigti jog daugeliu atveju, paviršinių nuotekų tvarkymas yra organizuojamas ir vykdomas regioniniu lygiu, atsižvelgiant į centrinės valdžios institucijų įtvirtintus pagrindinius paviršinių nuotekų tvarkymo tikslus bei principus. Pavyzdžiui, JAV, Vokietijoje už paviršinių nuotekų tvarkymą yra atsakingos tam tikrų administracinių vienetų valdžios institucijos, todėl savo vietiniuose aktuose gana detalai reglamentuoja paviršinių nuotekų tvarkymą, tuo tarpu šių valstybių centrinės valdžios teisės aktuose yra nustatomi tik pamatiniai principai. Tuo tarpu Anglijoje ir Velse nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymas yra detalai reglamentuojamas centrinės valdžios teisės aktuose, kadangi šioje valstybėje nuotekų tvarkymas yra atliekamas centrinės valdžios paskirtų subjektų.

3. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas užsienio valstybėse

Kaip jau buvo minėta, Jungtinėse Amerikos Valstijose paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas yra paskirtas apygardų ir miestų institucijų kompetencijai. Būtent apygardų ir miestų kodeksuose, kuriuose yra susisteminti atitinkamos apygardos/miesto tarybos nutarimai, potvarkiai ar kiti teisės aktai, yra nustatomi subjektai, kurie organizuoja ir koordinuoja nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą, nustatomos jų teisės bei pareigos. Bendra tendencija yra tokia, kad apygardose/miestuose paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikia įmonės, kurių steigėjai yra miestų/apygardų valdžios institucijos.

Pavyzdžiui, Vašingtono valstijos kodekso 36.94.020 straipsnyje yra nustatyta, jog nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimo organizavimas (nuotekų infrastruktūros sumontavimas, eksploatavimas, priežiūra) apskrities teritorijoje yra apygardos institucijų pareiga. Tačiau šiame straipsnyje taip pat nustatyta, jog apygardos institucijos neturi teisės organizuoti ir teikti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų miestų ir privačiose teritorijose, nebent miestų institucijos ar privačių teritorijų savininkai patys negali tinkamai apsirūpinti nuotekų tvarkymo paslaugomis. Be to, Vašingtono valstijos kodekso 35.67.020 straipsnyje įtvirtinta teisė visiems valstijoms miestams savarankiškai

¹⁶ Thüringer Wassergesetz (Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Thüring S. 244).

organizuoti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tiekimą. Atsižvelgiant į tokią Vašingtono valstijos kodekso nuostatą, dauguma Vašingtono valstijos miestų patys organizuoja nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą.

Pavyzdžiui, Belevu mieste (Vašingtono valstija) veikia savivaldybės Komunalinių paslaugų teikimo departamentas, kuris koordinuoja bei administruoja įvairių paslaugų (vandens, nuotekų, paviršinių nuotekų tvarkymo, atliekų tvarkymo paslaugų) teikimą miesto gyventojams. Miesto taryba paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui yra įkūrusi Kritulių ir paviršinių vandenių tvarkymo įmonę, kuri yra atsakinga už paviršinių nuotekų tvarkymą miesto teritorijoje¹⁷. Ši įmonė yra valdoma miesto tarybos ir yra jai atskaitinga, todėl įmonės teikiamos paslaugos gali būti suprantamos kaip viešosios paslaugos, kurias įmonės privalo teikti visiems miesto teritorijoje esantiems asmenims. Tokia pati paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimo sistema veikia ir kai kuriose kitose valstijose¹⁸.

Kitos JAV valstijos pasirinko kitokį paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo reguliavimo būdą. Pavyzdžiui, Šiaurės Karolinos statuto¹⁹ 153A skyriaus 15 str. 274 ir 275 dalyse yra nustatyta, jog apygarda yra atsakinga už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą. 162A skyriaus 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog apygardos valdančioji institucija (taryba) vandens ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) paslaugų teikimui gali įsteigti atitinkamas įstaigas. Šiaurės Karolinos 160A skyriaus 16 straipsnio 312 dalyje nustatyta, jog ir miestas turi teisę organizuoti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą ir tuo tikslu 162A skyriaus 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka įkurti įstaigą šių paslaugų teikimui. Tačiau statuto nuostatos taip pat skirtos užtikrinti, jog paviršinių nuotekų paslaugų teikėjų nebūtų per daug – 160A skyriaus 16 straipsnio 314 dalyje nustatyta, jog yra rekomenduojama kad apygardos teritorijoje veikiančios miestų institucijų įkurtos paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo įstaigos paskirstytų tarp savęs funkcijas ir kartu teiktų paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas. Šiam siekiui užtikrinti yra įtvirtinta ir taisyklė, jog paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų mokestis visoje apygardos teritorijoje turi būti vienas. Įgyvendinant šias Šiaurės Karolinos statuto nuostatas, Šarlotės mieste buvo įkurta paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikianti įstaiga, tačiau vėliau ji buvo reorganizuota ir įgaliota teikti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas visoje Meklenburgo apygardoje²⁰. Šios įstaigos kompetencija apima tik paviršinių nuotekų tvarkymą, t.y. kitų rūšių nuotekų tvarkymas yra vandens tiekimas yra pavestas kitiems subjektams. Taigi, šioje valstijoje paviršinių nuotekų tvarkymas yra sukoncentruotas apygardų lygmenyje. Įstaigų, kurios teikia paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas, steigėjais yra apygardų tarybos (Šiaurės Karolinos statuto 162A skyriaus 1 straipsnio 3 dalis). Panašus paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo organizavimas ir šių paslaugų teikimas yra vykdomas ir Kentukio valstijoje²¹.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, jog JAV paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas yra pavestas vietinės valdžios institucijoms. Pačios valstijos savo teisės aktuose nustato, kokie subjektai (institucijos) bus atsakingi už paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo organizavimą. Pažymėtina ir tai, jog nepriklausomai nuo to, ar tam tikrose valstijose paviršinių nuotekų tvarkymas yra patikėtas apygardos institucijoms, ar miestų institucijoms, bet kuriuo atveju paviršines nuotekas tvarko įstaigos ar įmonės, kurių steigėjai yra atitinkamai apygardų/miestų valdžios institucijos. Šiom institucijoms dažniausiai yra pavedami teikti tik paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas, o kitų rūšių nuotekas tvarko ir/ar vandenį tiekia kiti subjektai.

¹⁷ National Association of Flood and Stormwater Management Agencies. Guidance for municipal stormwater funding. 2006, JAV.

¹⁸ Pavyzdžiui Oklahomos valstijoje.

¹⁹ North Carolina General Statute.

²⁰ National Association of Flood and Stormwater Management Agencies. Guidance for municipal stormwater funding. 2006, JAV.

²¹ National Association of Flood and Stormwater Management Agencies. Guidance for municipal stormwater funding. 2006, JAV.

Kiek kitoks paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimo reglamentavimas yra Anglijoje ir Velse. Kaip jau buvo minėta, paviršinių nuotekų tvarkymą detaliam reglamentuoja Vandens pramonės įstatymas. Pirmiausia, reikia pažymėti, jog pagal šį įstatymą paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas yra priskirtas Vandens pramonės įstatymo nustatyta tvarka paskirtiems subjektams, kurie taip pat teikia ir kitų rūšių nuotekų tvarkymo paslaugas ir/arba vykdo vandens tiekimą (Vandens pramonės įstatymo 6, 7 straipsniai). Anglijoje ir Velse nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymas yra organizuojamas pagal teritorinį suskirstymą – visa Anglijos ir Velse teritorija yra suskirstyta į tam tikrus, pakankamai didelius regionus, ir šių regionų pagrindu yra atliekamas vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas. Pagal Vandens pramonės įstatymą, kiekviename regione turi būti užtikrintas tinkamas nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymas. Tuo tikslu Aplinkos ministras arba Generalinis vandens paslaugų direktorius, gavęs Aplinkos ministro pritarimą, paskiria nuotekų tvarkymo įmones vykdyti nuotekų tvarkymą tam tikrame regione²². Pagal Vandens pramonės įstatymo 7 straipsnį, tam tikrame regione gali būti paskirtas arba atskiras subjektas, kuris užsiima tik nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymu, arba vienas subjektas, kuris teikia tiek vandens tiekimą, tiek nuotekų tvarkymo paslaugas. Šiuo metu Anglijoje ir Velse veikia 10 įmonių, kurios teikia paviršinių nuotekų paslaugas. Šios įmonės taip pat teikia ir kitų rūšių nuotekų tvarkymo paslaugas bei užsiima vandens tiekimu²³. Atkreiptinas dėmesys, jog Anglijoje ir Velse neveikia nė viena įmonė, kuri teiktų tik nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) paslaugas. Įmonės, kurios teikia nuotekų tvarkymo paslaugas, kartu vykdo ir vandens tiekimą. Be to, pažymėtina, jog nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas teikiančios įmonės yra privatūs, ribotos civilinės atsakomybės subjektai²⁴.

Taigi Anglijoje ir Velse, skirtingai nei JAV, nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymas yra patikėtas privatiems subjektams. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, jog iki 1989 m. šias paslaugas teikė viešieji subjektai, t.y. vietinių institucijų įkurtos įmonės, tačiau priėmus Vandens pramonės įstatymo pakeitimus, šie viešieji nuotekų tvarkymo ir/ar vandens tiekimą paslaugas teikiantys subjektai buvo privatizuoti. Privatizavimas turėjo tiek teigiamos, tiek neigiamos įtakos nuotekų tvarkymo sistemai – pažymėtina, jog nuotekų (įskaitant ir paviršines) tvarkymo paslaugų kokybė pagerėjo, tačiau išaugo šių paslaugų kaina²⁵.

Vokietijoje, kaip jau buvo minėta, nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą organizuoja ir koordinuoja federalinių žemių administracinių vienetų valdžios institucijos. Tuo tarpu kaifkurių Federalinių žemių teisės aktuose yra nustatyta, jog federacinės žemės administraciniuose vienetuose (savivaldybėse) už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą yra atsakingos teisės aktų nustatyta tvarka vietinės valdžios institucijų įsteigtos įmonės (viešosios įstaigos), kurioms yra perduodamos nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo funkcijos, įskaitant ir paviršinių nuotekų tvarkymą (pavyzdžiui, Tiuringo vandens įstatymo (*vok. Thuringer Wassergesetz*)²⁶ 61 paragrafas).

Estijoje, kaip jau buvo minėta, už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą yra atsakingos savivaldybių institucijos. Tačiau vandens tiekimą ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą vykdo vandens tiekėjai, kurie pagal Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymo 7 straipsnį yra apibrėžiami kaip juridiniai asmenys, kurie teikia vandens tiekimo paslaugas klientams naudodami viešąją vandens tiekimo infrastruktūrą arba organizuoja nuotekų šalinimą. Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tuo atveju, jei vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo infrastruktūra nuosavybės teise priklauso savivaldybei,

²² Vandens pramonės įstatymo 6 straipsnis.

²³ Department for Environment Food and Rural Affairs. The Water Service Regulation Authority. The development of water industry in England and Wales.

²⁴ Water Industry Act. 6 str. 5 dalis.

²⁵ Department for Environment Food and Rural Affairs. The Water Service Regulation Authority. The development of water industry in England and Wales.

²⁶ Thuringer Wassergesetz (Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Thüring S. 244).

vandens tiekėją paskiria savivaldybės taryba. Tačiau jei infrastruktūra priklauso privačiam subjektui, šis subjektas pasiūlo savivaldybės tarybai atitinkamą vandens tiekėją, kurio kandidatūrą turi patvirtinti savivaldybės taryba. Taigi bet kokiame atveju vandens tiekėjas savivaldybės teritorijoje negalės būti paskirtas be savivaldybės tarybos pritarimo. Be to, savivaldybės taryba nustato ir teritoriją, kurioje vandens tiekėjas turi teisę teikti paslaugas. Pavyzdžiui, Talino mieste ir kaimyninių savivaldybių teritorijose vandenį tiekia ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas teikia didžiausia Estijoje veikianti vandens tiekimo įmonė Tallinna Vesi. Ši įmonė yra įgijusi išimtinę teisę tiekti vandenį ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas Talino mieste ir kitose šalia esančiose savivaldybėse iki 2015 metų, tačiau, atsižvelgiant į šios įmonės išskirtines teises, jos veikla yra kontroliuojama. 2001 m. privatizuojant Tallina Vesi tarp šios įmonės ir Talino miesto savivaldybės buvo pasirašyta paslaugų sutartis, kurioje nustatytas mokesčio už paviršinių nuotekų surinkimą dydis, investicijų, teikiamų paslaugų kokybės reikalavimai. Be to, Tallina Vesi prižiūri specialią priežiūros įstaigą (*Supervisory Foundation*), Talino miesto savivaldybė ir kitos priežiūros institucijos²⁷. Taigi nors Taline nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas teikia privatus subjektas, tačiau valdžios institucijoms yra pavesta prižiūrėti ir kontroliuoti šio subjekto veiklą.

4. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų funkcijos užsienio valstybėse

JAV paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų teisės ir pareigos yra nustatomos valstijų teisės aktuose. Išanalizavus Vašingtono, Šiaurės Karolinos, Floridos ir Kentukio valstijų teisės aktus²⁸, galima išskirti keletą pagrindinių paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų funkcijų grupių:

1. paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimas. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai yra įpareigoti prižiūrėti nuotekų tvarkymo infrastruktūros įrenginius, prireikus juos remontuoti, atnaujinti, taip pat plėtoti esamos infrastruktūros įrenginius;
2. aplinkos apsauga. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai turi užtikrinti, jog paviršinės nuotekos būtų tvarkomos pagal aplinkosauginius reikalavimus. Atkreiptinas dėmesys, jog aplinkosauginius reikalavimus paviršinių nuotekų tvarkymui nustato JAV Aplinkos apsaugos administracija, taip pat ši įstaiga skiria pareigūnus, kurie prižiūri kaip paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai laikosi šių nustatytų reikalavimų;
3. paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimo strategijos, infrastruktūros plėtros planų rengimas ir jų įgyvendinimas;
4. paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimas, atsiskaitymo už šias paslaugas organizavimas, mokesčių surinkimas²⁹.

Tam tikros svarbios funkcijos yra patikėtos ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų steigėjams (t.y. apygardų/miestų valdžios institucijoms). Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimo finansavimo organizavimo bei paviršinių nuotekų paslaugų tiekimo kainodaros formavimas dažniausiai yra paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų steigėjų kompetencijoje³⁰.

Anglijoje ir Velse nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų tiekėjų funkcijos yra apibrėžiamos Vandens pramonės įstatyme. Šio įstatymo 94 straipsnyje yra nustatytos bendrosios nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų tiekėjų pareigos:

²⁷ Internetinė prieiga: <http://sp.bi.lt/Tyrimai/TVEAT/TVEAT%5B20061026SEB%5D.pdf>

²⁸ Revised Code of Washington, North Carolina General Statute, Florida statutes, Kentucky revised statutes.

²⁹ National Association of Flood and Stormwater Management Agencies. Guidance for municipal stormwater funding. 2006, JAV.

³⁰ Pavyzdžiui, Vašingtono valstijos kodekso 35.67 skyriaus 020 straipsnio 1 dalis.

1. prižiūrėti, valyti, atnaujinti ir plėsti nuotekų tvarkymo infrastruktūrą bei užtikrinti, jog ji būtų tinkama nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimui;
2. tiekti nuotekų tvarkymo paslaugas.

Atkreiptinas dėmesys, jog Anglijoje ir Velse dalis paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros priklauso privatiems asmenims, todėl šie gali savarankiškai tvarkyti paviršines nuotekas. Tačiau oficialūs nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) paslaugų tiekėjai privalo eksploatuoti ir privačių subjektų paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginius bei teikti šiems subjektams paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas jiems pareikalavus. Taigi privatūs subjektai (juridiniai ar fiziniai asmenys) gali tiek individualiai tvarkyti paviršines nuotekas, tiek pasirašyti sutartis su šias paslaugas teikiančiais subjektais. Atkreiptinas dėmesys, jog šiuo metu Anglijoje ir Velse yra ruošiamasi keisti galiojančius teisės aktus ir šių pakeitimų pagrindu supirkti visą privačią nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo infrastruktūrą³¹, ko pasėkoje paviršines nuotekas visoje Anglijos ir Vello teritorijoje tvarkys tik oficialūs, centrinės valdžios paskirti vandens ir/ar nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai.

Pabrėžtina ir tai, jog pagal Vandens pramonės įstatymo 97 straipsnį Anglijos ir Vello vietinės valdžios institucijos taip pat gali organizuoti ir teikti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas savo teritorijoje. Oficialūs paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai pagal sutartis gali perleisti savo funkcijas vietinės valdžios institucijoms, tačiau bet kuriuo atveju šie subjektai turi prižiūrėti, ar vietinėms institucijoms tinkamai atlieka savo funkcijas³².

Vokietijoje subjektų (viešųjų įstaigų), kuriuos federalinės žemės administracinių vienetų (savivaldybių) institucijos įsteigė teikti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas, funkcijos yra nustatytos federacinių žemių valdžios institucijų teisės aktuose (atkreiptinas dėmesys, jog šiems subjektams (viešosioms įstaigoms) dažniausiai yra pavedama teikti ne tik nuotekų tvarkymo, bet ir vandens tiekimo paslaugas). Išanalizavus tokių Vokietijos žemių kaip Tiuringo, Brandenburgo, Saarlando, Hesseno vandens įstatymus (*vok. Thüringer Wassergesetz*³³, *Brandenburgisches Wassergesetz*³⁴, *Saarlandes Wassergesetz*³⁵, *Hessisches Wassergesetz*³⁶), būtų galima išskirti tokias paviršinių nuotekų ir kitų nuotekų tvarkymo bei vandens tiekimo paslaugų teikėjų funkcijas:

1. paviršinių nuotekų tvarkymo planavimas. Nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančios įstaigos rengia planus, skirtus tobulinti paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kad ji būtų kuo efektyvesnė ir labiau atitiktų visuomenės poreikius;
2. paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimas. Nuotekų paslaugų tiekėjai eksploatuoja paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginius, juos prižiūri;
3. aplinkosauga. Nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančių įmonių funkcijos, susijusios su paviršinių nuotekų tvarkymo planavimu ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimu, visų pirma, turi būti nukreiptos į efektyvų aplinkosaugos reikalavimų užtikrinimą;
4. paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas. Nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai užtikrina tinkamą šių paslaugų teikimą jų veiklos teritorijoje esantiems paslaugų gavėjams.

³¹ Department for Environment, Food and Rural Affairs. Consultation on Private Sewers transfer – Implementation Options. July, 2007.

³² Water Industry Act. 97 str. 1 dalis.

³³ Thüringer Wassergesetz (Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Thüring S. 244).

³⁴ Brandenburgisches Wassergesetz (Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Brandenburg S. 50, 2004).

³⁵ Saarlandes Wassergesetz (Amtsblatt des Saarlandes S. 1994, 2004).

³⁶ Hessisches Wassergesetz (Gesetz- und Verordnungsblatt für das Land Hessen S. 305, 2005).

Estijos Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymo 10 straipsnyje yra nustatytos tik bendrosios vandens tiekėjų (kaip jau buvo minėta, pagal įstatyme pateiktą apibrėžimą vandens tiekėjai vykdo ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą) pareigos. Vandens tiekėjai turi užtikrinti tinkamą vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros funkcionavimą ir priežiūrą, kuri atitiktų tam keliamus reikalavimus ir sutarties, sudarytos tarp savivaldybės tarybos ir vandens tiekėjo, nuostatas. Vadinasi, savivaldybės taryba paskirdama vandens tiekėją su juo sudarytoje sutartyje turi numatyti tam tikras sąlygas ir reikalavimus, kuriuos turi atitikti vandens tiekėjo teikiamos paslaugos.

Apibendrinat tai, kas išdėstyta, būtų galima daryti išvadą, jog užsienio valstybėse taikomi įvairūs paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo modeliai. Kaip matyti, JAV, Vokietijoje, Estijoje paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimo organizavimas ir reglamentavimas yra patikėtas regioninių vienetų valdžios institucijų kompetencijai, o Anglijoje ir Velse šią funkciją atlieka centrinės valdžios subjektai - Aplinkos ministras arba Generalinis vandens paslaugų direktorius. Anglijoje ir Velse paviršinių nuotekų paslaugų teikimas yra pavestas ribotam skaičiui vandens tiekimo ir/ar nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo įmonėms (šioms įmonėms yra išduodamos licencijos), t.y. šioje valstybėje paviršinių nuotekų paslaugas teikia ganėtina stambūs subjektai, o JAV, Vokietijoje, Estijoje kiekviena apygarda/savivaldybė/miestas (priklausomai nuo valstybės administracinio suskirstymo) turi savo paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjus. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog skiriasi ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikėjų veiklos sfera. Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse, Vokietijoje, Estijoje paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikia subjektai, kurie teikia ir kitų nuotekų tvarkymo bei vandens tiekimo paslaugas, t.y. vandens tiekėjai. Tuo tarpu JAV paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui dažniausiai yra steigiamos atskiros, specializuotos įmonės/įstaigos.

5. Paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimo modeliai užsienio valstybėse: šaltiniai

Vakarų Europos šalyse³⁷ galioja bendra taisyklė, jog paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimas yra savivaldybių ir/ar ūkio subjektų, kuriems pavesta tvarkyti paviršines nuotekas, atsakomybėje³⁸. Centrinės valdžios institucijos taip pat gali teikti finansinę paramą paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtotei, tačiau tai nėra jos pareiga.

Vakarų Europos šalyse subsidijos ekonomikos sektoriuose, įskaitant ir paviršinių nuotekų tvarkymą, yra palaiapsniui uždraudžiamos³⁹. Tačiau kai kuriose valstybėse subsidijos vis dar egzistuoja ir gali sudaryti nuo 20 iki 30 procentų visų lėšų, skirtų pradiniam investavimui į nuotekų ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros sukūrimą⁴⁰. Vakarų Europos šalyse subsidijas palaiapsniui keičia vyriausybės paskolos savivaldybėms, kadangi savivaldybės padengia daugiau nei 2/3 visų investicijų, reikalingų paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros sistemos sukūrimui. Paskolos yra gražinamos iš pajamų gautų už paslaugų teikimą⁴¹.

Pavyzdžiui, Estijoje 1983 m. buvo įkurtas Aplinkos fondas, kuris teikė savivaldybėms paskolas bei subsidijas skirtas nuotekų tvarkymo įrenginių infrastruktūros kūrimui.⁴² Lenkijoje taip pat buvo įkurtas nacionalinis aplinkos apsaugos ir vandens tvarkymo fondas, kuris teikė

³⁷ Vakarų Europos šalimis šiame skyriuje bus laikomos: Airija, Austrija, Belgija, Danija, Graikija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Lichtenšteinas, Liuksemburgas, Malta, Norvegija, Olandija, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija, Šveicarija ir Vokietija

³⁸ United Nations Environment Programme. International Source Book On Environmentally Sound Technologies for Wastewater and Stormwater Management (3 skyriaus 6 dalies 9 paragrafas).

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

⁴¹ Ten pat.

⁴² European Environment Agency. Effectiveness of urban wastewater treatment policies in selected countries: an EEA pilot study.

paskolas ir subsidijas skirtas nuotekų tvarkymo infrastruktūros kūrimui bei nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui⁴³. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek Estijoje, tiek Lenkijoje fonduose lėšos yra renkamos atitinkamų aplinkos mokesčių ir baudų už aplinkos taršą pagrindu.

Vakarų Europos šalyse išlaidos, skirtos nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo infrastruktūrai sukurti ir toliau plėtoti bei nuotekų paslaugoms teikti, dažniausiai yra padengiamos iš nuotekų tvarkymo paslaugas gaunančių asmenų lėšų. Šios lėšos gali būti surenkamos keliais būdais:

1. įvedant netiesioginius mokesčius;
2. per vietines/regionines rinkliavas;
3. per mokesčius už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą.⁴⁴

Atkreiptinas dėmesys, jog mokestis už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą yra dažniausiai pasitaikanti priemonė finansuoti šių paslaugų teikimą. Pabrėžtina, jog šis mokestis atlieka dvi pagrindines funkcijas⁴⁵:

1. nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimo ir infrastruktūros priežiūros finansavimą;
2. skatina teršėjus mažinti išleidžiamų teršalų kiekius.

Pastaroji funkcija yra grindžiama principu „teršėjas moka“, kuris yra taikomas visoje Europos Sąjungoje.

Australijoje paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo ir infrastruktūros plėtimas ir atnaujinimas yra finansuojamas:

1. subsidijomis iš įvairių fondų (dažniausiai iš įvairių aplinkos apsaugos fondų);
2. savivaldybių parama;
3. aplinkos apsaugos rinkliava;
4. paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo mokesčiais⁴⁶.

Jungtinėse Amerikos Valstijose paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo bei šios sistemos infrastruktūros priežiūra yra finansuojama iš:

1. mokesčių už šių paslaugų teikimą;
2. paskolų;
3. subsidijų (jos skirtos daugiau aplinkos apsaugai, tačiau gal būti panaudojamos ir paviršinių nuotekų tvarkymo sistemoje, nes tinkamas šių nuotekų tvarkymas taip pat prisideda prie aplinkos taršos mažinimo)⁴⁷.

Didžiojoje Britanijoje situacija kiek kitokia. Kaip jau buvo minėta, šioje šalyje paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikia privatūs subjektai (po 1989 m. įvykdyto privatizavimo šiame ekonomikos sektoriuje). Atsižvelgiant į tai, pagrindinis ir daugeliu atveju, matyt, vienintelis paviršinių nuotekų paslaugų teikimo finansavimo šaltinis yra mokestis už šių paslaugų teikimą. Privatizavimo metu ūkio subjektai, kurie perėmė iš viešųjų vandens tiekėjų šių paslaugų teikimą, įsipareigojo atnaujinti bei išplėsti vandens tiekimo ir nuotekų (įskaitant ir

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ United Nations Environment Programme. International Source Book On Environmentally Sound Technologies for Wastewater and Stormwater Management.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Government of Western Australia. Department of Water. Stormwater Management for Western Australia. 2007, Australia.

⁴⁷ National Association of Flood and Stormwater Management Agencies. Guidance for municipal stormwater funding. 2006, JAV

paviršines nuotekas) tvarkymo infrastruktūrą. Norėdami tinkamai įvykdyti savo pareigas, vandens tiekėjai pasiskolino daug lėšų. Siekdami gražinti šias paskolas, vandens tiekėjai kelia savo teikiamų paslaugų kainas. Kaip rodo atlikti tyrimai, vandens tiekimo bei nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) paslaugų kainos nuo privatizavimo iki 2005-2006 metų vidutiniškai išaugo apie 35 procentus⁴⁸.

Vakarų Europos šalių paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo finansavimo šaltinių analizė rodo, jog norint užtikrinti stabilų ir ilgalaikį paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo finansavimą, reikia įvesti arba tam tikrą aplinkos apsaugos taršos mažinimo mokesťį, arba apmokestinti šių paslaugų teikimą⁴⁹.

6. Paviršinių nuotekų tvarkymo finansavimo modeliai užsienio valstybėse: kainodara

Užsienio valstybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymas dažniausiai pavedamas arba šias paslaugas teikiančių subjektų kompetencijai, arba šiuos subjektus kontroliuojančioms institucijoms.

Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo organizavimas yra pavestas vietinės valdžios institucijoms, todėl ir kainas už šių paslaugų teikimą nustato institucijos, kurios organizuoja šių paslaugų teikimą. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjai yra įpareigoti taikyti nustatytas kainas.

Pavyzdžiui, Vašingtono valstijos kodekso 35.67 skyriaus 020 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, jog kiekvienas miestas turi jurisdikciją ir kompetenciją nustatyti, reguliuoti ir kontroliuoti nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) teikimo paslaugų kainų dydžius. Be to, kodekse įtvirtinti ir pagrindiniai principai, kuriais turi būti vadovaujama nustatant nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimo kainas. Kodekso 35.67.020 straipsnyje yra nustatyta pagrindinė taisyklė, jog nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) paslaugų teikimo kainos turi būti nustatomos remiantis principu, jog visi tos pačios kategorijos asmenys už paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą turi mokėti vienodą kainą.

Bet to, šis kodeksas įtvirtina ir kitus kriterijus, pagal kuriuos nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų gavėjai turėtų būti skirstomi į konkrečias kategorijas, t.y. tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos yra nustatomas individuali nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kaina. Taigi, pagal Vašingtono valstijos kodekso 35.67 skyriaus 020 straipsnio 2 dalį, vietinės institucijos, nustatydamos nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) kainas turėtų atsižvelgti į:

1. vietovę, kurioje yra įsikūręs nuotekų tvarkymo paslaugos gavėjas;
2. šalinamų nuotekų kiekį;
3. šalinamų nuotekų užterštumo lygį;
4. teritorijos, iš kurios šalinamos nuotekos, dydį;
5. ir kitus aspektus, kurie gali būti reikšmingi nustatant nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainas.

Šiame Vašingtono kodekse taip pat įtvirtintas principas, jog miestų institucijos turi teisę asmenimis, kurie gauna mažesnes pajamas, teikti pigesnes nuotekų tvarkymo paslaugas (35.67 skyriaus 020 straipsnio 5 dalis).

⁴⁸ Department for Environment Food and Rural Affairs. The Water Service Regulation Authority. The development of water industry in England and Wales.

⁴⁹ United Nations Environment Programme. International Source Book On Environmentally Sound Technologies for Wastewater and Stormwater Management.

Kaip jau buvo minėta, Anglijoje ir Velse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikia privatūs subjektai, todėl jie ir nustato paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas (Vandens pramonės įstatymo 142 str.). Tačiau siekiant užtikrinti vartotojų interesus bei neleisti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjams piktnaudžiauti, jiems išduodamosse licencijose yra nustatomas formulė, pagal kurią nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikėjai turi apskaičiuoti maksimalias leistinas kainas už šių paslaugų teikimą. Šią formulę nustato Vandens paslaugų teikimo reguliavimo institucija (*angl. Water Services Regulation Authority (OFWAT)*). Be to, OFWAT yra įpareigota peržiūrėti šią formulę kas penkis metus, o iškilus tam tikroms aplinkybėms – gali šią formulę pakeisti ir nepraėjus penkiems metams po paskutinio peržiūrėjimo. Be to, siekiant užtikrinti, jog paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikėjai tinkamai savo veikloje taikytų šią formulę, jie yra įpareigoti kiekvienais metais pateikti ataskaitas apie taikytas kainas OFWAT.

Atkreiptinas dėmesys, jog nustatant paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainas, Vakarų Europos šalyse, Jungtinėse Amerikos valstijose, Australijoje yra vadovaujamosi principu „teršėjas moka“. Pagrindiniai kriterijai, į kuriuos atsižvelgiama nustatant šių paslaugų teikimo kainas ir kurių pagrindu yra įgyvendinamas principas „teršėjas moka“, yra:

1. teršėjui priklausančios teritorijos dydis;
2. teršėjui priklausančios teritorijos dangos pralaidumas;
3. teršėjo vykdoma veikla.

Vokietijoje nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimo kainos nustatymo tvarką reguliuoja Vandens nuotekų mokesčio įstatymas. Įstatymo 2 paragrafo 1 straipsnyje numatyta, kad įstatymas nustato tvarką, pagal kurią yra apskaičiuojamas mokesčio už nuotekų tvarkymą dydis. Vandens nuotekų mokesčio įstatyme taip pat numatyta, kad vandens nuotekų tvarkymo mokestį apskaičiuoja federalinių žemių vietinės valdžios institucijos (1 paragrafas). Įstatymo 2 paragrafo 1 straipsnyje numatyta, kad vandens nuotekų mokestis yra mokamas tiek už buityje ar vykdamą ūkinę veiklą atsiradusias vandens nuotekas, tiek ir už kritulių nuotekas. Už paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą atskiras mokestis nėra mokamas ir yra įskaitomas į bendrą nuotekų tvarkymo mokestį. Remiantis Vandens nuotekų mokesčio įstatymu, galima išskirti šiuos pagrindinius kriterijus, pagal kuriuos yra nustatomas vandens nuotekų tvarkymo mokesčio dydis:

1. vandens nuotekų tvarkymo paslaugų gavėjo buvimo vieta;
2. vandens nuotekų užterštumo lygis (cheminės priemaišas, jų kenksmingumą);
3. vandens nuotekų kiekis;
4. teritorijos, iš kurios šalinamos vandens nuotekos, plotas;
5. kiti kriterijai.

Estijos Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymo 14 straipsnyje yra nustatyta, jog vandens tiekimo ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų tiekimo kainų reguliavimo procedūrą nustato savivaldybių tarybos. Remdamosi nustatyta procedūra, savivaldybių tarybos nustato konkrečias šių paslaugų teikimo kainas. Šiame straipsnyje yra numatyti tam tikri kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti savivaldybių tarybos nustatydamos kainas. Savivaldybių nustatytos vandens tiekimo ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo kainos turi garantuoti, jog vandens tiekėjas:

1. padengs teikimų paslaugų sąnaudas;
2. atitiks kokybės ir saugumo reikalavimus;
3. atitiks aplinkos apsaugos reikalavimus;
4. gaus pagrįstą pelną;
5. plėtos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą pagal patvirtintus planus.

Be to, Estijoje yra nustatomas bendras mokestis ir už vandens tiekimą, ir už nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą. Viešojo vandens tiekimo ir kanalizacijos įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kaina susideda iš bazinio mokesčio, vandens tiekimo kainos ir nuotekų tvarkymo kainos.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, būtų galima daryti išvadą, jog užsienio valstybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymas tam tikra apimtimi yra reguliuojamas viešosios valdžios – t.y. jei šias paslaugas teikia privatūs subjektai, valdžios institucijos nustato šių kainų maksimalią ribą, kurios paslaugų teikėjai negali viršyti (kaip Anglijoje ir Velse) arba nustato ir konkrečias kainas (kaip Estijoje); jei paslaugas teikia viešieji subjektai (kaip JAV bei Vokietijoje), kainų nustatymas yra pavedamas šių subjektų steigėjams (t.y. vietinės valdžios institucijoms).

7. Paviršinių nuotekų tvarkymas užsienio valstybėse: išvados

Išanalizavus užsienio valstybių praktiką, manytina, jog daugelis jų, suvokdamos paviršinių nuotekų įtaką vandens ekosistemoms bei aplinkos apsaugai, tvarko šias nuotekas. Tačiau pažymėtina, jog vieningo paviršinių nuotekų tvarkymo modelio nėra – kiekviena valstybė, atsižvelgdama į administracinį šalies suskirstymą, centrinės ir vietinės valdžios kompetencijų paskirstymą ir kt. kriterijus, nustato priimtinausią paviršinių nuotekų tvarkymo schemą. Apibendrinus Jungtinių Amerikos Valstijų, Anglijos ir Velse, Vokietijos bei Estijos teisės aktus, greta kitų klausimų skirtus ir paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentavimui, bei šių valstybių praktiką, būtų galima padaryti tokias išvadas:

1. Nagrinėtų valstybių centrinės valdžios teisės aktuose paviršinių nuotekų apibrėžimai nėra pateikti, tačiau visose valstybėse paviršinės nuotekos daugiausia yra tapatinamos su kritulių, t.y. lietaus ir sniego, vandeniu. Kadangi konkretūs paviršinių nuotekų apibrėžimai nėra pateikti, sudaroma galimybė į paviršinių nuotekų sąvoką įtraukti ir kitokios rūšies vandenį, kurie pagal savo savybes galėtų būti laikomi paviršinėmis nuotekomis.

2. Didžiojoje dalyje analizuotų užsienio valstybių paviršinių nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas yra pavestas savivaldybių ar kitų atitinkamų administracinių vienetų kompetencijai (JAV, Vokietija, Estija). Tačiau, pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo organizavimas yra pavestas centrinėms institucijoms – Aplinkos apsaugos ministrui, Generaliniam vandens direktoriui. Atkreiptinas dėmesys, jog JAV bei Vokietijoje, atsižvelgiant į šių valstybių administracinį suskirstymą, centrinės valdžios teisės aktuose yra pateikiamos tik tam tikros gairės, pamatinės nuostatos, kurių turi laikytis šiuos įstatymus įgyvendinantys subjektai (valstijų, federacinių žemių valdžios institucijos), kurie įstatymų pagrindu priima teisės aktus, kuriuose jau detaliau reglamentuojamas paviršinių nuotekų tvarkymas. Tuo tarpu Anglijoje bei iš dalies Estijoje nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymas pakankamai detaliai reglamentuojamas centrinės valdžios teisės aktuose (įstatymuose).

3. Nagrinėtose užsienio valstybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas yra vykdomas skirtingo pobūdžio subjektu. Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse, Vokietijoje, Estijoje nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas teikia vandens tiekėjai, t.y. subjektai, kurie kartu vykdo ir vandens tiekimą (nors šių valstybių įstatymuose nėra draudžiama nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą ir vandens tiekimą pavesti skirtingiems subjektams). Tuo tarpu JAV paviršinių nuotekų paslaugas teikia atskiri, būtent šių paslaugų teikimui įkurti, subjektai – t.y. paviršinių nuotekų tvarkymo įmonės/įstaigos. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog Anglijoje ir Velse nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimas yra vykdomas gana stambių subjektų (10 vandens tiekimo įmonių), tuo tarpu JAV, Vokietijoje, Estijoje, priklausomai nuo šių valstybių teritorinio suskirstymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikiančių subjektų yra žymiai daugiau.

4. Nagrinėtose užsienio valstybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo finansavimas yra atitinkamų administracinių vienetų vietinės valdžios ir/ar subjektų, kurie teikia šias paslaugas, atsakomybėje. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas dažniausiai finansuojamas iš tokių pagrindinių šaltinių: mokesčių už šių paslaugų teikimą, lengvatinių paskolų bei paramos/subsidijų. Atkreiptinas dėmesys, jog parama ir subsidijos yra teikiamos iš įvairių aplinkos apsaugos fondų (pavyzdžiui, Australijoje, JAV, Lenkijoje, Estijoje), kuriuose lėšos yra renkamos iš baudų ir mokesčių už aplinkos apsaugos teršimą. Be to, pažymėtina, jog suteiktos paskolos yra gražinamos iš pajamų už paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą.

Nagrinėtose užsienio valstybėse yra bendra tendencija, jog paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymas yra pavedamas arba šias paslaugas teikiančių subjektų kompetencijai, arba šiuos subjektus prižiūrinčioms institucijoms. Bet kuriuo atveju kainų nustatyme dalyvauja ir viešosios valdžios atstovai. Pavyzdžiui, JAV, Vokietijoje ir Estijoje paviršinių nuotekų tvarkymo kainas nustato administracinių vienetų valdžios institucijos ir šias paslaugas teikiantys subjektai, nesvarbu ar tai būtų valdžios institucijų įsteigti subjektai (kaip JAV, Vokietijoje) ar privatūs asmenys (kaip Estijoje), privalo šias kainas taikyti. Tuo tarpu Anglijoje ir Velse paviršinių nuotekų tvarkymo kainas nustato šias paslaugas teikiantys vandens tiekėjai, tačiau šių kainų maksimalias ribas nustato Vandens paslaugų teikimo reguliavimo institucija.

5. Atkreiptinas dėmesys, jog Anglijoje ir Velse, Vokietijoje bei Estijoje teisės aktuose paviršinių nuotekų reglamentavimas yra susietas su kitų rūšių nuotekų tvarkymo reglamentavimu, t.y. visų rūšių nuotekų tvarkymui yra nustatomos analogiškos taisyklės su kai kuriomis išimtimis priklausomai nuo nuotekų rūšies specifikos. Tik JAV tiek federaliniame įstatyme, tiek atskirų valstijų kodeksuose paviršinės nuotekos ir kitų rūšių nuotekos dažniausiai yra reglamentuojamos atskirai.

III. LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMA, ANALIZĖ IR ĮVERTINIMAS

1. Paviršinių nuotekų tvarkymo samprata: paviršinių nuotekų sąvoka

Paviršinių nuotekų sąvoka 1991 m. gegužės 21 d. Europos Tarybos direktyvoje (91/271/EEB) dėl miestų nuotekų valymo (toliau – Tarybos Direktyva (91/271/EEB))⁵⁰, kuri taikoma miesto nuotekų surinkimui, valymui bei išleidimui, nėra pateikta. Tačiau Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) yra pateikiamos buitinių, gamybinių ir miesto nuotekų sąvokos⁵¹. Sąvoka „miesto nuotekos“ yra apibrėžiama kaip „buitinės nuotekos arba buitinės nuotekos, sumišusios su gamybinėmis nuotekomis, ir (arba) paviršinės (lietaus) nuotekos“. Taigi pagal Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) pateikiamą sąvoką, paviršinės nuotekos yra sudedamoji miestų nuotekų rūšis. Vadinas, Tarybos Direktyva (91/271/EEB) taikytina ne tik buitinių ir gamybinių nuotekų surinkimui, valymui bei išleidimui, bet ir paviršinių nuotekų tvarkymui. Atkreiptinas dėmesys, jog pagal Tarybos Direktyvą (91/271/EEB), „paviršinių nuotekų“ ir „lietaus vandens“ sąvokos vartojamos kaip sinonimai. Toks reglamentavimas greičiausiai pasirinktas dėl to, kad didžiausią paviršinių nuotekų dalį sudaro būtent lietaus vandens.

Lietuvos Respublikoje galiojantys teisės aktai pateikia tik bendrą „nuotekų“ sąvoką arba atskirų nuotekų rūšių, pavyzdžiui, buitinių, gamybinių, komunalinių nuotekų, apibrėžimus. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vandens įstatymo⁵² 3 straipsnio 15 punkte nuotekos yra apibrėžiamos kaip žmogaus buityje, ūkinėje ar gamybinėje veikloje naudotas ir papildomai užterštas, taip pat į teritorijas patenkantis kritulių vanduo, kurį naudotojas arba teritorijų savininkas, naudotojas ar valdytojas tam skirtais inžineriniais įrenginiais išleidžia į gamtinę aplinką arba kitiems asmenims priklausančią nuotekų surinkimo sistemą. Vadinas, Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, skirtingai nei Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB), paviršinių nuotekų sąvoka nevartojama, o nuotekų sudedamąja dalimi yra laikomas kritulių (ne tik lietaus kaip Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB)) vanduo.

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme⁵³ (toliau – Įstatymas), kuris skirtas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimui, taip pat yra pateikta apibendrinta nuotekų sąvoka. Pagal šį Įstatymą, nuotekos – buityje, ūkio ar gamybinėje veikloje naudotas arba perteklinis (kritulių, paviršinis, drenažinis ar pan.) vanduo, kurį jo turėtojas, naudodamasis nuotekų tvarkymo infrastruktūra, išleidžia į gamtinę aplinką arba kitiems asmenims priklausančią nuotekų tvarkymo infrastruktūrą (Įstatymo 2 str. 5 dalis). Pagal Įstatyme pateiktą apibrėžimą matyti, jog nuotekų sudedamoji dalis yra perteklinis vanduo, kurį sudaro kritulių, paviršinis, drenažinis ar panašus vanduo. Taigi pagal šį Įstatymą paviršinis vanduo ir kritulių vanduo yra sudėtinės perteklinio vandens dalys. Toks Įstatymo pateiktas apibrėžimas vėlgi skiriasi nuo Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) bei Lietuvos Respublikos vandens įstatyme pateiktų atitinkamų apibrėžimų, nes šio Įstatymo prasme paviršinis vanduo nėra tapatinamas nei su lietaus, nei su kritulių vandeniu, o yra tik sudedamoji perteklinio vandens dalis.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo⁵⁴ taip pat pateikia nuotekų ir atskirų jų sudedamųjų dalių apibrėžimus. Pagal įsakymą, nuotekos – tai organizuotai (naudojant nuotekų surinkimo/šalinimo sistemas)

⁵⁰ Europos Tarybos direktyva. 2004 Specialus leidimas, 2004-12-30, Nr. 1.

⁵¹ Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) 2 straipsnio 1, 2, 3 punktai.

⁵² Lietuvos Respublikos vandens įstatymas (Žin., 1997, Nr. 104-2615).

⁵³ Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 82-3260).

⁵⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo (Žin., 2007, Nr. 110-4522).

šalinamas buityje, ūkinėje ar gamybinėje veikloje panaudotas papildomai užterštas vanduo. Prie nuotekų priskiriamas ir kitas į nuotakyną ar kitus nuotekų tvarkymo sistemos elementus patenkantis vanduo (infiltracinis, kritulių, naudojamas nuotekų tvarkymo sistemos funkcionavimui ar pan.). Šiame įsakyme atskirai nuo bendro nuotekų apibrėžimo yra pateikiami buitinių nuotekų, gamybinių nuotekų, komunalinių nuotekų apibrėžimai, tačiau paviršinių nuotekų apibrėžimas nėra pateiktas. Tačiau, pažymėtina, jog įsakyme komunalinės nuotekos yra apibrėžiamos kaip aglomeracijose bendra nuotekų surinkimo sistema surenkamos buitinės arba mišrios (buitinės, paviršinės ir/arba gamybinės nuotekos, infiltracinis vanduo ir pan.) nuotekos, kurių pagrindas arba viena iš sudedamųjų dalių yra buitinės nuotekos. Vadinasi, paviršinės nuotekos pagal šį įsakymą yra priskiriamos prie mišriųjų nuotekų, kurios kartu su buitinėmis nuotekomis sudaro komunalines nuotekas.

2007-04-15 įsigaliojo Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl paviršinių nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo⁵⁵ (toliau – Reglamentas), nustatantis aplinkosaugos reikalavimus paviršinių nuotekų surinkimui, valymui ir išleidimui, siekiant apsaugoti aplinką nuo taršos. Šis Reglamentas, skirtingai nuo anksčiau minėtų teisės aktų, yra skirtas būtent paviršinių nuotekų tvarkymui. Reglamente paviršinės nuotekos apibrėžiamos kaip ant urbanizuoto teritorijos paviršiaus (išskyrus žemės ūkio naudmenas ir žaliuosius plotus) patenkantis kritulių ir kitoks (nuo teritorijų dangos ar transporto plovimo, laistymo ir pan.) vanduo, kurį teritorijos valdytojas nori arba privalo organizuoti (naudojant nuotekų tvarkymo sistemas) surinkti ir pašalinti į aplinką arba išleisti į kitiems asmenims priklausančias nuotekų tvarkymo sistemas (perduoti nuotekų tvarkytojui)⁵⁶. Akivaizdu, jog Reglamente pateiktas paviršinių nuotekų apibrėžimas yra daug platesnis, nei kad buvo galima apibrėžti paviršines nuotekas pagal ankstesnių teisės aktų pateikiamas nuotekų sąvokas.

Sistemiškai išnagrinėjus tiek Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB), tiek Lietuvos Respublikos galiojančiuose teisės aktuose pateiktas sąvokas, akivaizdu, jog vieningas „paviršinių nuotekų“ apibrėžimas teisės aktų lygmeniu nėra suformuotas aiškiai ir nedviprasmiškai. Teisės aktuose apibrėžiant paviršines nuotekas yra naudojamos tokios sąvokos kaip „paviršinių“, „lietaus“, „kritulių“, „perteklinis“ vanduo. Pažymėtina, jog šios sąvokos yra naudojamos kaip sinonimai, tačiau toks nenuoseklus reglamentavimas negali būti niekuo pagrįstas, todėl paviršinių nuotekų sąvoka ir samprata LR galiojančiuose teisės aktuose turėtų būti suvienodinta ir aiškiai apibrėžta.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ir remiantis Lietuvos Respublikos galiojančiuose teisės aktuose pateiktais nuotekų apibrėžimais ir Reglamente pateiktu paviršinių nuotekų apibrėžimu, galima daryti pagrįstą išvadą, jog paviršines nuotekas sudaro:

1. kritulių (lietaus, sniego ar kt. pavidalo) vanduo;
2. kitoks perteklinis vanduo (pvz. teritorijų dangos, transporto plovimo, laistymo ar panašiai atsiradęs vanduo).

Pažymėtina ir tai, jog Lietuvos Respublikos galiojančiuose teisės aktuose nuotekų apibrėžimas siejamas ne tik su nuotekų sudėtinųjų dalių įvardijimu, bet ir su jų pašalinimu naudojant nuotekų tvarkymo infrastruktūrą/sistemą/inžinerinius įrenginius. Vadinasi, vienodinant (apibrėžiant) paviršinių nuotekų sąvoką LR teisės aktuose, taip pat vertėtų akcentuoti ir jų šalinimo būtinybę per infrastruktūros įrenginius.

2. Paviršinių nuotekų tvarkymo samprata: paviršinių nuotekų tvarkymo samprata

⁵⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl paviršinių nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo (Žin., 2007, Nr. 42-1594).

⁵⁶ Reglamento 4 punktas.

Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) nuotekų tvarkymo apibrėžimas nėra pateiktas. Tačiau Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) 1 straipsnyje yra nurodyta, jog šis teisės aktas yra taikomas miesto nuotekų surinkimui, valymui bei išleidimui. Taigi, atsižvelgiant į šios teisės akto taikymo sritį, būtų galima daryti pagrįstą išvadą, jog šios Direktyvos prasme, miesto nuotekų surinkimas, valymas ir išleidimas yra sudėtinės nuotekų tvarkymo dalys.

Anksčiau minėtame Įstatyme, kuris skirtas geriamojo vandens tiekimo ir visų rūšių nuotekų tvarkymo reglamentavimui, yra pateikiama nuotekų tvarkymo sąvoka. Nuotekų tvarkymas suprantamas kaip nuotekų surinkimas, transportavimas, valymas, apskaita, tyrimas, išleidimas į aplinką ir valymo metu susidariusio dumblo ir kitų atliekų tvarkymas (Įstatymo 2 str. 7 dalis). Kadangi pagal šį Įstatymą nuotekų sudėtinė dalis yra ir paviršinės nuotekos, vadinasi, „nuotekų tvarkymas“ gali būti suprantamas ir kaip „paviršinių nuotekų tvarkymas“. Taigi pagal šį Įstatymą galima išskirti septynias sąlyginai atskiras nuotekų tvarkymo dalis:

1. surinkimas;
2. transportavimas;
3. valymas;
4. apskaita;
5. tyrimas;
6. išleidimas į aplinką;
7. valymo metu susidariusiu atliekų tvarkymas.

Reglamente, skirtame paviršinių nuotekų tvarkymui, paviršinių nuotekų tvarkymas suprantamas kaip paviršinių nuotekų surinkimas, transportavimas, valymas, išleidimas, valymo metu susidariusio dumblo (šlamo) pirminis tvarkymas (Reglamento 4 punktas). Taigi pagal Reglamentą, galima išskirti 5 paviršinių nuotekų tvarkymo dalis:

1. surinkimas;
2. transportavimas;
3. valymas;
4. išleidimas;
5. valymo metu susidariusio dumblo pirminis tvarkymas.

Matyti, jog „nuotekų tvarkymo“ sąvoka yra platesnė nei „paviršinių nuotekų tvarkymo“ sąvoka – į pastarąjį apibrėžimą nepatenka paviršinių nuotekų apskaita ir tyrimas. Toks paviršinių nuotekų tvarkymo sąvokos susiaurinimas niekuo negali būti pagrįstas. Kaip jau ne kartą buvo minėta, Įstatymas yra taikomas visų rūšių nuotekoms – t.y. ir paviršinėms nuotekoms. Vadinasi, Įstatyme įtvirtinta nuotekų tvarkymo sąvoka turėtų būti perkelta ir į Reglamentą (poįstatyminį teisės aktą), skirtą tik paviršinių nuotekų tvarkymui. Tokia būtinybė grindžiama tuo, jog būtent paviršinių nuotekų tvarkymo „apskaitos“ ir „tyrimo“ stadijos užtikrintų vieno iš pagrindinių paviršinių nuotekų tvarkymo tikslų – „teršėjas moka“ – įgyvendinimą. Be to, apskaitos ir tyrimo stadijų duomenys greta kitų faktorių turėtų būti naudojami nustatant paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, nes šios, pagal Įstatymo nuostatas, turi būti grindžiamos principu „teršėjas moka“.

Atkreiptinas dėmesys, jog iš Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) sisteminės nuostatų analizės matyti, jog nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo reikalingumas yra grindžiamas būtinumu apsaugoti aplinką nuo kenksmingų medžiagų. Taigi ir „paviršinių nuotekų tvarkymo“ apibrėžimas turėtų įtvirtinti tokias paviršinių nuotekų tvarkymo dalis, kurios garantuotų Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) bei Įstatyme įtvirtintų aplinkosaugos ir kitų nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo tikslų pasiekimą.

3. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo tikslai ir priemonės

Nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo būtinybė yra susijusi su siekiamybe mažinti aplinkos taršą. Paviršinėse, kaip ir kitos rūšies nuotekose, yra įvairių kenksmingų medžiagų. Kadangi paviršinės nuotekos patenka į paviršinius arba gruntinius vandenį, yra daromas žalingas poveikis vandens kokybei ir prastėja vandens ekosistemų ir kitų ekosistemų, tiesiogiai priklausomų nuo vandens, būklė. Atsižvelgiant į tokią situaciją, paviršinių nuotekų tvarkymas yra būtinas ir reikšmingas siekiant apsaugoti aplinką nuo taršos.

Tarybos Direktyva (91/271/EEB), reglamentuojanti miesto nuotekų (įskaitant ir paviršinių) surinkimą, valymą bei išleidimą, skirta apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų nuotekų žalingo poveikio (Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) 1 straipsnis). Vadinasi, šios Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) bei apskritai nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo svarbiausias tikslas yra aplinkos apsauga.

Lietuvos Respublikoje Tarybos Direktyva (91/271/EEB) yra įgyvendinta Reglamentu (2 punktas), skirtu paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentavimui, bei Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo (įsakymo 4.1. punktas). Šie teisės aktai taip pat nustato pagrindinius aplinkosaugos reikalavimus nuotekų surinkimui, valymui ir išleidimui, siekiant apsaugoti aplinką nuo taršos.

Paviršinių nuotekų tvarkymo tikslus taip pat nustato ir Įstatymas. Atkreiptinas dėmesys, jog šis Įstatymas skirtas visų rūšių nuotekų tvarkymo reguliavimui, nes, kaip jau buvo minėta, pagal Įstatyme pateiktą nuotekų apibrėžimą į šio Įstatymo reguliavimo sferą patenka ir paviršinės nuotekos.

Įstatymo 1 str. yra įtvirtinta, jog šiuo Įstatymu yra siekiama užtikrinti nuotekų tvarkymo ūkio nenutrūkstamą funkcionavimą, taip pat visuomenės poreikius atitinkančią plėtrą sudarant sąlygas asmenims priimtinais sąlygomis gauti geros kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas.

Be to, Įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinti nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo tikslai. Vėlgį, pagrindiniu nuotekų tvarkymo tikslu pagal šį Įstatymą būtų galima įvardyti siekį užtikrinti, kad kuo daugiau asmenų galėtų tvarkyti nuotekas pagal aplinkosaugos reikalavimus. Valstybė, reguliuodama nuotekų tvarkymą, taip pat siekia, jog būtų užtikrinamas nepertraukiamas ir ilgalakis nuotekų tvarkymas visos šalies teritorijoje, kad būtų sukurta nuotekų tvarkymo kainų reguliavimo sistema, kuri užtikrintų optimalias kainas abonentams (vartotojams) ir nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų sąnaudų, reikalingų viešosioms nuotekų tvarkymo paslaugoms tinkamai teikti, padengimą bei principo „teršėjas moka“ įgyvendinimą, užtikrinti abonentų (vartotojų) ir vandens tiekėjų teisėtų interesų apsaugą bei ginti vartotojų teises. Atkreiptinas dėmesys, jog Įstatyme įtvirtinti nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo tikslai turėtų būti tiesiogiai taikomi ir paviršinių nuotekų tvarkymui (atsižvelgiant į Įstatyme pateiktą nuotekų apibrėžimą). Vadinasi, vieno iš svarbiausių aplinkos apsaugos principų „teršėjas moka“ įgyvendinimas turėtų atsispindėti ir paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavime, o ypač paslaugų teikimo kainodaroje.

Atkreiptinas dėmesys, jog dauguma nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo tikslų yra skirti pagrindinio tikslo - apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų nuotekų žalingo poveikio – įgyvendinimui.

Šių tikslų įgyvendinimui Įstatyme yra nustatytos nuotekų tvarkymo ūkio raidos bei nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo veiklos reguliavimo priemonės (Įstatymo 4 str.). Įstatyme įtvirtintas priemonės galima būtų suskirstyti į kelias grupes:

1. priemonės, skirtos užtikrinti tinkamą ir saugų nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą (Įstatymo 4 str. 1, 2, 3, 6 punktai);
2. priemonės, skirtos nuotekų tvarkymo ūkio nenutrūkstamam funkcionavimui (Įstatymo 4 str. 3, 5 punktai);
3. priemonės, skirtos abonentų (vartotojų) ir nuotekų tvarkymo paslaugų tiekėjų santykių reguliavimui (Įstatymo 4 str. 8 punktas), įskaitant ir priemones, skirtas nuotekų tvarkymo paslaugų kainų valstybiniam reguliavimui (Įstatymo 4 str. 7 punktas).

Atkreiptinas dėmesys, jog toks nuotekų tvarkymo reguliavimo priemonių sugrupavimas yra tik sąlyginis, nes kiekviena konkreči Įstatyme nustatyta priemonė gali būti taikoma daugiau nei vienam tikslui pasiekti.

Pabrėžtina, jog šios Įstatyme įtvirtintos nuotekų tvarkymo reguliavimo priemonės turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimui, nes paviršinės nuotekos yra viena iš nuotekų sudėtinių dalių, todėl tiek nuotekų tvarkymo paslaugos tiekėjų licencijavimas, tiek valstybinis kainų reguliavimas, grindžiamas principu „teršėjas moka“, turėtų būti privalomai taikomas ir paviršinių nuotekų tvarkymui, žinoma, kiek tai yra įmanoma konkrečioje situacijoje atsižvelgiant į nuotekų prigimtį.

4. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo institucijos bei jų kompetencija

Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) 19 str. yra nustatyta, jog valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie įgyvendina Tarybos Direktyvą (91/271/EEB). Vadinasi, Tarybos Direktyva (91/271/EEB) yra taikoma valstybėms narėms ir šio teisės akto nuostatos tiesiogiai įpareigoja valstybių narių įstatymų leidėjus įgyvendinti šią Direktyvą priimant įstatymus ar kitus teisės aktus.

Įstatymo 5 str. nustatyta, jog nuotekų tvarkymą Įstatymo ir kitų įstatymų nustatyta tvarka reguliuoja:

1. Vyriausybė;
2. Aplinkos ministerija;
3. Sveikatos apsaugos ministerija;
4. Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba prie LR vyriausybės;
5. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – Komisija);
6. Savivaldybių institucijos;
7. Nacionalinė vartotojų teisių apsaugos taryba prie Teisingumo ministerijos.

Įstatymo 6 str. yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos vyriausybės kompetencija nuotekų tvarkymo srityje. Pagal Įstatymo 6 straipsnį, Vyriausybės kompetencija apima:

1. nuotekų tvarkymo valstybinio reguliavimo politikos formavimą ir įgyvendinimą (6 str. 1 punktas);
2. viešojo vandens tiekimo⁵⁷ licencijavimo ir viešosios vandens tiekimo sutarties standartinių sąlygų tvirtinimą (6 str. 2 ir 3 punktai);
3. poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių nuotekų tvarkymą, priėmimą (6 str. 3, 4, 5, 6, 7 punktai).

Pažymėtina, jog taip Įstatyme yra apibrėžta Vyriausybės kompetencija geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Kadangi pagal Įstatymo 2 str. 5 dalį

⁵⁷ Pažymėtina, jog pagal Įstatymą į viešojo vandens tiekimo sąvoką patenka ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas (Įstatymo 2 str. 21 dalis).

paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, atitinkamai Įstatyme įtvirtintas funkcijas Vyriausybė turėtų atlikti ir paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog Įstatyme vartojama „viešojo vandens tiekimo“ ir „vandens tiekimo“ sąvokos apima ir geriamojo vandens tiekimą, ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą (Įstatymo 2 str. 21 d.), t.y. ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą. Todėl ir valstybės institucijų kompetencija yra apibūdinta kaip kompetencija vandens tiekimo srityje.

Įstatymo 7 str. yra apibrėžta Aplinkos ministerijos kompetencija nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Aplinkos ministerijos funkcijas nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje būtų galima suskirstyti į:

1. kokybės ir aplinkosaugos reikalavimų nustatymą nuotekų tvarkymo srityje (7 str. 1, 3, 4 punktai);
2. nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų ir jos naudojimo bei priežiūros taisyklių tvirtinimą (7 str. 2 ir 5 punktai);
3. finansinės paramos nuotekų tvarkymo ūkio plėtrai skyrimo bei savivaldybių veiklos koordinavimą (7 str. 5 ir 7 punktai).

Akivaizdu, jog visos šios Aplinkos ministerijos funkcijos nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje turėtų būti tiesiogiai taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymui, atsižvelgiant į tai, jog paviršinės nuotekos taip pat privalo būti tvarkomos pagal aplinkosauginius reikalavimus, jog paviršinės nuotekos yra šalinamos per atitinkamą infrastruktūrą, o šiai sistemai įdiegti ir prižiūrėti taip pat reikia finansinės paramos.

Įstatymo 10 str. yra įtvirtinta Komisijos kompetencija nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Komisijos funkcijas būtų galima suskirstyti į tokias sąlygines grupes:

1. funkcijos nuotekų tvarkymo kainodaros srityje (10 str. 1, 2, 3, 6 punktai);
2. funkcijos viešojo vandens tiekimo licencijų išdavimo srityje (10 str. 4 punktas);
3. funkcijos nesutarimų sprendimų srityje (10 str. 10 punktas).

Vėlgi, Komisijos kompetencija Įstatyme yra apibrėžta kaip tam tikros funkcijos visų rūšių nuotekų tvarkymo srityje. Taigi šios funkcijos analogiškai turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymui, nes nei Įstatymas, nei kiti teisės aktai nenumato kokių nors išimčių, taikytinų paviršinių nuotekų tvarkymui. Atkreiptinas dėmesys, jog pagal Komisijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu⁵⁸, Komisijos funkcijos ir uždaviniai taip pat yra nustatyti visų rūšių nuotekų srityje, atskirai neišskiriant Komisijos funkcijų paviršinių nuotekų srityje. Kadangi paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, Komisija Įstatymo nustatytas funkcijas atitinkamai turėtų įgyvendinti ir paviršinių nuotekų tvarkymo srityje.

Įstatymo 11 str. yra nustatyta savivaldybių institucijų kompetencija nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo⁵⁹ 7 str. 16 p. nustatyta, jog būtent savivaldybės savo teritorijose organizuoja ir koordinuoja nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą. Įstatymo 11 str. 1 dalyje taip pat nustatyta, jog savivaldybių institucijos organizuoja ir koordinuoja nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje. Visos kitos Įstatymu nustatytos savivaldybių funkcijos yra susijusios su konkrečiu nuotekų tvarkymo organizavimu ir koordinavimu. Vėlgi, atkreiptinas dėmesys, jog tiek Vietos savivaldos įstatyme, tiek Įstatyme yra kalbama apie nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimą ir organizavimą. Atsižvelgiant į tai, kad paviršinės nuotekos yra viena iš nuotekų sudedamųjų dalių ir į tai, jog nei Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas nei Įstatymas nenustato jokių išimčių paviršinėms nuotekoms, savivaldybės savo teritorijose

⁵⁸ Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nuostatų patvirtinimo (Žin., 2002, Nr. 109-4819).

⁵⁹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (Žin., 1994, Nr. 55-1049).

turėtų organizuoti bei koordinuoti ir paviršinių nuotekų tvarkymą, atsižvelgiant į šių nuotekų specifiką bendrai visų nuotekų atžvilgiu.

Apibendrinant kas išdėstyta, galima teigti, jog Įstatyme įtvirtinta Lietuvos Respublikos institucijų kompetencija nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje leidžia daryti pagrįstą prielaidą, jog centrinės valdymo institucijos (Vyriausybė, Aplinkos ministerija, Komisija) reguliuoja nuotekų tvarkymą valstybiniu mastu, nustatydamą pagrindinius nuotekų tvarkymo principus ir gaires, o konkretus nuotekų tvarkymo organizavimas ir koordinavimas bei centrinių institucijų teisės aktų įgyvendinimas yra pavestas savivaldybėms.

Taip pat dar kartą atkreiptinas dėmesys į tai, jog Lietuvos Respublikos institucijų kompetencija yra apibrėžta visų nuotekų tvarkymo srityje atskirai neišskiriant paviršinių nuotekų. Tačiau, kaip jau buvo minėta, paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, o ir viso Įstatymo kontekste paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentavimui yra taikomos tokios pačios taisyklės kaip ir visų nuotekų tvarkymo reglamentavimui. Todėl visų minėtų institucijų funkcijos *de jure* apima ir paviršinių nuotekų klausimų reglamentavimą, todėl šios institucijos turėtų Įstatymu joms pavestas funkcijas vykdyti ir paviršinių nuotekų tvarkymo srityje.

Tačiau pabrėžtina, jog Lietuvos Respublikos institucijos Įstatymo nustatytas funkcijas įgyvendina daugiausia tik komunalinių, buitinių, gamybinių nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Visi poįstatyminiai aktai (išskyrus Reglamentą), kuriuos priėmė minėtos institucijos įgyvendindamos Įstatymą, yra daugiausia skirtos komunalinių, buitinių nuotekų tvarkymui, neskiriant pakankamo dėmesio paviršinių nuotekų tvarkymui ir jo reglamentavimui. Nuotekų (bendroji prasme) tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymą ir jų taikymo kontroliavimą reglamentuojantys teisės aktai taip pat yra skirti daugiau komunalinėms, butinėms, gamybinėms nuotekoms. Kadangi Įstatymas nustato atitinkamas funkcijas institucijoms visų rūšių nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje, atskirai neišskiriant paviršinių nuotekų, Lietuvos Respublikos institucijos šias funkcijas privalomai turėtų įgyvendinti ir paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimo sferoje.

5. Paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reguliavimo analizė: paviršinių nuotekų tvarkymo paslauga

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos Įstatymą (5 str., 7 str.) nuotekų surinkimo ir valymo paslauga yra viešoji paslauga, Lietuvos Respublikos viešojo administravimo Įstatyme⁶⁰ (2 str. 18 p.) apibrėžiama kaip „valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas Įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys“. Pažymėtina, jog paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, todėl ir paviršinių nuotekų surinkimo ir valymo paslauga turėtų būti laikoma viešąja paslauga. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Europos Komisijos Baltojoje knygoje dėl bendro intereso paslaugų⁶¹ nurodyta, jog paslaugos, susijusios su aplinkos apsauga, yra priskiriamos prie bendro intereso paslaugų. Kadangi tinkamas paviršinių nuotekų tvarkymas turi didelę įtaką aplinkos apsaugai, o ypač vandens ekosistemų būklei, paviršinių nuotekų tvarkymas gali būti priskirtas prie bendro intereso paslaugų.

Europos Komisijos nuomone, valstybės narės gali pačios spręsti, ką jos laiko bendro intereso paslaugomis, tačiau visgi ne kiekviena viešoji paslauga vadintina bendro intereso paslauga. Pastarajai būdingas specialiųjų viešųjų paslaugų pareigų nustatymas, siekiant bendro intereso tikslų, universalumo, nepertraukiamumo, kokybės, saugumo ir prieinamumo principų

⁶⁰ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo Įstatymas (Žin., 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975).

⁶¹ Europos Bendrijų Komisijos 2004 m. gegužės 12 d. Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Baltoji knyga dėl bendro intereso paslaugų“ KOM(2004) 374 galutinis.

pašymas⁶². Svarbu ir tai, kad bendro intereso paslaugų teikėjais gali būti tik įmonės (tiek viešosios, tiek ir privačios). Atsižvelgiant į šio darbo prasmę ir teisinio reguliavimo ypatumus, siūlytumėm Lietuvos Respublikoje paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas įvardinti bendrojo intereso paslaugomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai paviršinių nuotekų tvarkymo paslauga yra teikiama kaip bendro intereso paslauga, t. y. kai teikiant paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugą yra sprendžiamos aplinkosaugos problemos, visuotinumą samprata yra kitokia ir ja labiau pabrėžiama apsauginė funkcija: visuotinumą - tai paslaugos teikimas visoje teritorijoje prieinamomis kainomis, kad būtų užtikrintas paslaugos teikimas tiems gyventojų sluoksniams, kurie negalėtų kitaip įpirkti pagrindinių paslaugų⁶³. Kiekviena valstybė iš esmės turi teisę savo nuožiūra priskirti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugą bendrojo intereso paslaugų kategorijai. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugos priskyrimas bendro intereso paslaugoms, lemtų paslaugų teikėjo galimybes atsisakyti teikti paslaugą tik išimtiniais atvejais, kadangi universalumo principo samprata bendro intereso paslaugų kontekste neleidžia paslaugų neteikimo sieti su geografiniu nutolimu ar paslaugos kaina. Be to, akcentuotina, jog priskyrus paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas bendrų paslaugų kategorijai, ši paslauga turės būti teikiama visoje valstybės teritorijoje nepriklausomai nuo geografinės padėties ir už paslaugos gavėjui prieinamą kainą, išskyrus įstatymines išimtis.

Europos Bendrijų Komisijos Baltojoje knygoje dėl bendro intereso paslaugų be jau minėtų paslaugos patogumą vartotojams apibrėžiančių požymių papildomai nurodomi kiti, aukštą vartotojų interesų apsaugą užtikrinantys principai: teikiama paslauga turi būti saugi, patikima, tęstinė, aukštos kokybės, skaidri, turi sudaryti vartotojams galimybę rinktis, gauti informaciją iš paslaugos teikėjų ir priežiūros institucijų⁶⁴. Neabejotinai valstybės pasirinkimu šie principai gali būti taikomi ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugai.

Pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą gyventojams (10 str. 1d.) ir per savivaldybės administraciją administruoja viešųjų paslaugų teikimą (29⁽¹⁾ str. 2 d. 4 p.). Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas apibrėžia viešųjų paslaugų teikimo administravimą kaip viešojo administravimo subjektų veiklą nustatant viešųjų paslaugų teikimo taisykles ir režimą, steigiant viešąsias įstaigas arba išduodant leidimus teikti viešąsias paslaugas kitiems asmenims, taip pat viešųjų paslaugų teikimo priežiūra ir kontrolė (2 str. 22 d.).

6. Paviršinių nuotekų tvarkymo planavimas ir organizavimas

Kaip jau buvo minėta, nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymą aglomeracijose reglamentuoja Tarybos Direktyva (91/271/EEB). Aglomeracija suprantama kaip tam tikras plotas, kuris yra gana tankiai apgyvendintas ir (arba) kuriame gana sutelkta ūkinė veikla, ir dėl to reikia surinkti miesto nuotekas ir jas nukreipti į miesto nuotekų valymo įrenginiu arba į galutinę išleidimo vietą⁶⁵. Ši Tarybos Direktyva (91/271/EEB) yra taikoma valstybėms narėms, o jos 19 straipsnio 1 dalis įpareigoja valstybes narys priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie įgyvendintų šį teisės aktą.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 7 str. 16 p. geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų surinkimo ir valymo organizavimas yra priskirtas prie ribotai savarankiškų savivaldybių funkcijų. Pagal to paties įstatymo 5 str. 1 d. 2 p. savivaldybės įgyvendindamos priskirtąsias (ribotai savarankiškas) funkcijas pagal šį ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtus kitus teisės aktus, šias funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes. Taigi

⁶² Commission of the European Communities. Green Paper on Services of General Interest. COM(2003) 270 final.

⁶³ Europos Bendrijų Komisijos 2004 m. gegužės 12 d. Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Baltoji knyga dėl bendro intereso paslaugų“ KOM(2004) 374 galutinis.

⁶⁴ Kalbant apie šiuos papildomus reikalavimus, reiktų nepamiršti išimtinio bendro intereso paslaugų teikimo pobūdžio.

⁶⁵ Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) 2 str. 4 punktas.

neabejotina, kad savivaldybėms nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkyme tenka pagrindinis vaidmuo.

Konstitucinis Teismas 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime⁶⁶ yra konstatavęs, kad Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme vartojama formuluotė „priskirtosios (ribotai savarankiškos)“ - toks vienos iš savivaldybių funkcijų rūšių pavadinimas - suponuoja tai, kad savivaldybių veiklos laisvę vykdant šiai rūšiai priskirtas funkcijas saisto atitinkami valstybės institucijų ir/arba pareigūnų sprendimai. Šio saistymo laipsnis gali būti skirtingas. Įstatymų leidėjas, pagal Konstituciją turėdamas kompetenciją įstatymu nustatyti savivaldybių funkcijas ir jų rūšis, gali kai kurias savivaldybėms priskirtas funkcijas, kurias vykdydamos savivaldybės turi daugiau savarankiškumo, išskirti kaip atskirą kategoriją.

Tiek vykdydamos priskirtąsias (ribotai savarankiškas), tiek ir kitokio pobūdžio (savarankiškasias, valstybines, sutartines) funkcijas, savivaldybės pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai. Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. nutarime⁶⁷ yra konstatavęs, jog Konstitucijos 120 straipsnio 2 dalies norma, kad savivaldybės veikia laisvai ir savarankiškai, negali būti atsiejama nuo toje pačioje dalyje įtvirtintos nuostatos, kad savivaldybių veikimo laisvė ir savarankiškumas yra saistomi Konstitucijoje bei įstatymuose apibrėžtos jų kompetencijos.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo ir įstatymo nuostatas, Lietuvos Respublikoje nuotekų surinkimo ir valymo organizavimą pagal tai reguliuojančius įstatymus ir jų pagrindu priimtus teisės aktus atlieka savivaldybės. Pagal minėtų įstatymų nuostatas, paviršinių nuotekų tvarkymą taip pat turėtų organizuoti savivaldybės. Tai būtų galima paaiškinti tuo, jog paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių ir būtų niekuo nepagrįstas sprendimas paviršinių nuotekų tvarkymo bendrąjį organizavimą ir koordinavimą pavesti kitoms institucijoms ar vykdyti remiantis kitais principais. Taip pat pažymėtina, jog paviršinių nuotekų tvarkymas yra ne maža dalimi priklausomas nuo tam tikros teritorijos ypatumų (reljefo, klimatinio), todėl savivaldybės, manytina, geriausiai garantuotų, jog paviršinės nuotekos būtų tvarkomos atsižvelgiant į vietos sąlygas ir aplinkybes.

Lietuvos Respublikos mastu paviršinių nuotekų tvarkymo planavimą ir organizavimą reglamentuoja įstatymas. Kaip jau buvo minėta, įstatymas skirtas visų rūšių, įskaitant ir paviršines, nuotekų tvarkymo reglamentavimui. Paviršinių nuotekų tvarkymą reguliuoja ir Reglamentas.

Savivaldybės, vadovaudamosi Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymu⁶⁸ bei Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu dėl vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų rengimo taisyklių patvirtinimo⁶⁹, rengia vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros planus, kuriuose yra nustatomos viešojo vandens tiekimo⁷⁰ teritorijos ir vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros kryptys. Kadangi

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl LR vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktų (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl LR Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, LR Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į Konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties LR Konstitucijai“ (Žin., 2003, Nr. 19-828).

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl LR švietimo įstatymo 1 straipsnio 5 punkto, 10 straipsnio 3 ir 4 dalių, 15 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio, 21 straipsnio 2 punkto, 32 straipsnio 2 dalies, 34 straipsnio 2, 3 ir 4 dalių, 35 straipsnio 2 ir 5 punktų, 37 straipsnio 2 punkto ir 38 straipsnio 2 ir 3 punktų atitikimo LR Konstitucijai“ (Žin., 2000, Nr. 49-1424).

⁶⁸ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (Žin., 1995, Nr. 107-2391).

⁶⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas dėl vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų rengimo taisyklių patvirtinimo (Žin., 2007, Nr. 8-337).

⁷⁰ Atkreiptinas dėmesys, jog pagal Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą viešasis vandens tiekimas apima ir nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimą.

paviršinės nuotekos yra sudėtinė nuotekų dalis, vadinasi, savivaldybių rengiamuose nuotekų tvarkymo infrastruktūros planuose turėtų būti nustatomos ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros kryptys. Paviršinės nuotekos turi būti tvarkomos atskirai nuo buitinių, komunalinių ir gamybinių nuotekų⁷¹, todėl savivaldybės nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus turėtų rengti atsižvelgdamos į šį paviršinių nuotekų tvarkymo principą.

Minėtais nuotekų tvarkymo infrastruktūros planais taip pat yra nustatomos viešojo vandens tiekimo teritorijos, kurios pagal Įstatymo 2 str. 24 p. suprantamos kaip teritorijos, kuriose savivaldybės privalo organizuoti (užtikrinti) viešąjį vandens tiekimą. Kaip jau buvo minėta, pagal Įstatymą, viešasis vandens tiekimas yra suprantamas kaip geriamojo vandens tiekimas ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas. Vadinasi, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros planais nustatytos viešojo vandens tiekimo teritorijose savivaldybės privalo organizuoti (užtikrinti) ir nuotekų (taigi ir paviršinių nuotekų) tvarkymo paslaugų teikimą.

Savivaldybė, vykdydama jai Įstatymu nustatytas funkcijas, paveda tam tikriems ūkio subjektams teikti nuotekų tvarkymo paslaugas. Įstatyme yra kalbama bendrai apie visų nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo organizavimą. Tačiau atsižvelgiant į tai, jog paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, akivaizdu, jog savivaldybės be buitinių, komunalinių, gamybinių nuotekų tvarkymo turi organizuoti ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje.

Norint detaliau išanalizuoti paviršinių nuotekų tvarkymo planavimo, organizavimo ir vykdymo tam tikrus aspektus, toliau bus kalbama apie Įstatyme nustatytus paviršinių nuotekų tvarkymo būdus, nuo kurių pasirinkimo priklauso ir savivaldybių įtaka organizuojant paviršinių nuotekų tvarkymą. Įstatyme yra pateikti trys galimi nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo būdai:

1. viešasis nuotekų tvarkymas;
2. nuotekų tvarkymas, kurį vykdo kiti (ne viešieji) vandens tiekėjai;
3. individualus nuotekų tvarkymas.

7. Viešasis paviršinių nuotekų tvarkymas

Įstatymo 2 str. 21 punkte yra nustatyta, jog: „viešasis vandens tiekimas – geriamojo vandens tiekimas ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas pagal viešąjį vandens tiekimo sutartį arba, jei rašytinė sutartis nesudaryta, geriamojo vandens tiekimas ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas, kai abonto (vartotojo) geriamojo vandens naudojimo įrenginiai, geriamojo vandens tiekimui vykdyti reikalingos komunikacijos ir (arba) nuotekų šalinimo įrenginiai yra prijungti prie geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros, kurią eksploatuoja vandens tiekėjas“. Kaip matyti, Įstatymo leidėjas viešąjį vandens tiekimą apibūdina kaip geriamojo vandens tiekimą ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą. Kadangi nuotekų sudedamoji dalis yra ir paviršinės nuotekos, tai galima daryti pagrįstą išvadą, jog paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas Įstatymo kontekste yra vadinamas viešuoju vandens tiekimu plačiąja prasme.

Įstatymo 15 str. 1 dalyje nustatyta, jog savivaldybės teritorijoje viešąjį vandens tiekimą vykdo viešieji vandens tiekėjai. Įstatymo 16 str. 1 d. nustatyta, jog viešajam vandens tiekimui vykdyti savivaldybė konkurso būdu parenka viešąjį vandens tiekėją.

Viešąjį vandens tiekimą galima vykdyti tik turint viešojo vandens tiekimo licenciją, o savivaldybės teritorijoje yra išduodama tik viena licencija viešajam vandens tiekimui vykdyti (Įstatymo 19 str. 1 dalis). Todėl akivaizdu, jog savivaldybės teritorijoje turėtų veikti tik vienas viešasis vandens tiekėjas – t.y. subjektas, kuris pagal Įstatymo 2 str. 20 ir 21 punkte

---

⁷¹ Reglamento 5 punktas.

pateiktus apibrėžimus teikia ir vandens tiekimo, ir nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugas. Remiantis Įstatymo nuostatomis, galima padaryti išvadą, jog savivaldybės teritorijoje viešojo paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas turi būti pavestas tam pačiam subjektui, kuris vykdo viešąjį vandens tiekimą ir kitokios rūšies nuotekų tvarkymą, t.y. tiek vandens tiekimą, tiek visų rūšių nuotekų tvarkymą turi atlikti viešasis vandens tiekėjas.

Įstatymo 2 str. 20 dalyje viešasis vandens tiekėjas apibrėžiamas kaip valstybės ar savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojama įmonė, turinti įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka įgytą teisę ir pareigą vykdyti viešąjį vandens tiekimą savivaldybės (kelių savivaldybių) viešojo vandens tiekimo teritorijose (viešojo vandens tiekimo regionuose).

Kalbant apie viešąjį vandens tiekėją, reikėtų apibrėžti, kas yra valstybės ar savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamos įmonės. Įstatymo 2 str. 11 dalyje nustatyta, jog savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamos įmonės – savivaldybės įmonės, veikiančios pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kuriose savivaldybei ar kelioms savivaldybėms nuosavybės teise priklauso toks akcijų skaičius, kuris suteikia įstatymuose arba steigimo dokumentuose nustatytą kvalifikuotą balsų daugumą, reikalingą priimti sprendimą reorganizuoti bendrovę, o valstybės kontroliuojamos įmonės – valstybės įmonės, veikiančios pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą, akcinės bendrovės ir uždarnosios akcinės bendrovės, kuriose valstybei nuosavybės teise priklauso toks akcijų skaičius, kuris suteikia įstatymuose arba steigimo dokumentuose nustatytą kvalifikuotą balsų daugumą, reikalingą priimti sprendimą reorganizuoti bendrovę. Atkreiptinas dėmesys, jog įstatymų leidėjas įtvirtino nelabai aiškų kriterijų siekiant apibūdinti valstybės ar savivaldybės kontrolę vandens tiekimo įmonei. Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 28 str. nustatyta, jog sprendimai dėl įmonės reorganizavimo priimami kvalifikuota balsų dauguma, kuri negali būti mažesnė kaip 2/3 visų susirinkime dalyvaujančių akcininkų akcijų suteikiamų balsų. Be to, įmonės įstatuose gali būti nustatyta ir didesnė balsų dauguma, reikalinga priimti sprendimą reorganizuoti įmonę. Vadinas, gali susidaryti tokia situacija, jog norint pripažinti, kad tam tikra įmonė yra kontroliuojama savivaldybės/valstybės, savivaldybės/valstybė privalės turėti 100 procentų šios įmonės akcijų. O Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme yra nustatyta, jog bendrovė tiesiogiai turi balsų daugumą kitoje bendrovėje ir/ar gali tiesiogiai daryti lemiamą įtaką kitai bendrovei (t.y. kontroliuoja kitą bendrovę), jeigu ji turi įgijusi kitos bendrovės akcijų, visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančių daugiau kaip 1/2 balsų (5 str. 2, 4 dalys). Vadinas, kontrolės susiejimas su akcijų skaičiumi, kuris reikalingas reorganizuoti įmonę, yra nesuderinamas su Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatomis.

8. Nuotekų tvarkymas, kurį vykdo kiti (ne viešieji) vandens tiekėjai

Įstatymas suteikia teisę teritorijose, kurios nepatenka į viešojo vandens tiekimo teritorijas, nustatytas savivaldybių, bei tam tikrais atvejais ir viešojo vandens tiekimo teritorijose, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas teikti ir kitiems (ne viešiesiems) vandens tiekėjams. Įstatymo 2 str. 13 dalyje nustatyta, jog vandens tiekėjas – tai juridinis asmuo, taip pat užsienio valstybės juridinio asmens filialas, įregistruotas Lietuvoje, įstatymo ar kitų teisės aktų nustatyta tvarka įgijęs teisę vykdyti geriamojo vandens tiekimą ir (arba) teikti nuotekų tvarkymo paslaugas.

Sisteminė Įstatymo nuostatų analizė rodo, jog vandens tiekėjas ir viešasis vandens tiekėjas teritorijose, kurios nėra priskirtos prie viešojo vandens tiekimo teritorijų, turi vienodas teises, tačiau viešojo vandens tiekimo teritorijoje kitas (ne viešasis) vandens tiekėjas gali teikti nuotekų tvarkymo paslaugas tik jeigu:

1. jis tiekė nuotekų tvarkymo paslaugas iki viešojo vandens tiekimo teritorijos nustatymo ir jo teikiamos nuotekų tvarkymo paslaugos atitinka teisės aktų nustatytus reikalavimus arba
2. esant patvirtintiems vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planams viešasis vandens tiekėjas per vienus metus (jeigu sutartyje nenustatyta kitaip) nuo preliminarios sutarties sudarymo su nauju abonentu (vartotoju) dienos arba per preliminarioje sutartyje šalių suderintą terminą nepradeda abonentui (vartotojui) teikti nuotekų tvarkymo paslaugų.

9. Individualus paviršinių nuotekų tvarkymas

Įstatymo 2 str. 2 dalyje nustatyta, jog individualus nuotekų šalinimas – tai savo nuotekų tvarkymas ir šalinimas į gamtinę aplinką naudojant nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais valdomą nuotekų tvarkymo infrastruktūrą. Remiantis Reglamento 4 str., būtų galima teigti, jog „savo“ paviršinių nuotekų šalinimas būtų paviršinių nuotekų, kurios patenka ant asmeniui priklausančios ar kitais teisėtais pagrindais valdomos teritorijos, šalinimas. Įstatymo 1 str. 3 punkte nustatyta, jog Įstatymo nuostatos taikomos asmenims, teikiantiems šaltą geriamąjį vandenį ir teikiantiems nuotekų tvarkymo paslaugas. Individualus nuotekų šalinimas neturėtų būti suprantamas kaip „paslauga“, nes šiuo atveju yra šalinamos „savos“ paviršinės nuotekos, tačiau akivaizdu, jog šio Įstatymo atitinkamos nuostatos turėtų būti taikomos ir asmenims, kurie vykdo individualų nuotekų šalinimą.

Įstatymo 15 str. 7 dalyje nustatyta, jog viešojo vandens tiekimo teritorijoje individualus nuotekų šalinimas galimas, jeigu individualus nuotekų šalinimas yra numatytas vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros plane ir jeigu jis buvo taikomas iki viešojo vandens tiekimo teritorijos nustatymo ir šis individualus nuotekų šalinimas atitinka šio Įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytus nuotekų tvarkymo reikalavimus.

Akivaizdu, jog, remiantis Įstatymu, individualus paviršinių nuotekų šalinimas yra galimas išimtiniais atvejais, nes norint tvarkyti paviršines nuotekas pagal Įstatymo ir Reglamento nuostatas, privalu turėti tam skirtą paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą bei tvarkyti paviršines nuotekas pagal teisės aktuose nustatytus aplinkosauginius reikalavimus.

Tarybos Direktyva (91/271/EEB) įpareigoja valstybes nares reglamentuoti paviršinių nuotekų tvarkymą tokiu būdu, kad jos atitiktų Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) nuostatas, kurios iškelia gana aukštus reikalavimus. Taigi būtent valstybei tenka pareiga užtikrinti, kad paviršinės nuotekos būtų tvarkomos nekenkiant aplinkai, kad jos nebūtų šalinamos nekontroliuojamai, kad bet kuris paviršinių nuotekų turėtojas tvarkytų jas pats arba paviršines nuotekas sutvarkytų privatus ar valstybinis/savivaldybių nuotekų tvarkytojas. Šios pareigos įgyvendinimas valstybiniu mastu neišvengiamai priklauso nuo kitos šalies – paviršinio nuotekų tvarkytojo atitinkamų pareigų, t. y. pareigos šalinti paviršines nuotekas tinkamai pagal aplinkosauginius reikalavimus, teikti informaciją apie individualų nuotekų tvarkymo įgyvendinimą ir pan. Kadangi valstybei būtų sunku kontroliuoti, ar individualus paviršinių nuotekų tvarkytojas tinkamai atlieka savo pareigas, valstybė siekia centralizuoti paviršinių nuotekų tvarkymą, ko pasėkoje turėtų būti sumažinta paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų savikaina bei užtikrintas racionalus gamtos išteklių naudojimas bei aplinkos taršos mažinimas.

10. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: kainų nustatymas

Įstatymu nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymas yra pavestas:

1. Komisijai;
2. Savivaldybių taryboms;

3. Viešiesiems vandens tiekėjams (nuotekų tvarkymo paslaugų teikėjams).

Įstatymo 10 str. 1 dalyje įtvirtinta, jog Komisija nustato nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką ir kontroliuoja, kaip ji taikoma. Viešieji vandens tiekėjai, vadovaudamiesi šia metodika, apskaičiuoja teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, ir, suderinę su Komisija, teikia tvirtinti savivaldybių, kurių teritorijose teikia nuotekų tvarkymo paslaugas, taryboms. Kiti (ne viešieji) vandens tiekėjai teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kainas nustato vadovaudamiesi geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, suderinę tik su Komisija. Toks trijų pakopų viešojo nuotekų tvarkymo kainų nustatymas pasirinktas siekiant suderinti abonentų (vartotojų), paslaugų tiekėjų bei valstybės interesus. Atkreiptinas dėmesys, jog tokia tvarka įtvirtinta nustatant nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainas. Tačiau, kaip jau ne kartą buvo minėta, paviršinės nuotekos yra sudėtinė nuotekų dalis, todėl ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymui turėtų būti taikomos bendrosios įstatyme įtvirtintos taisyklės.

Be to, Įstatymas nustato ir tam tikrus pagrindinius principus ir pamatines nuostatas, kuriomis turi būti vadovaujama nustatant nuotekų tvarkymo paslaugų kainas. Įstatymo 22 str. 3 dalyje nustatyta, jog viešųjų vandens tiekėjų teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis sąnaudomis, susijusiomis su viešojo vandens tiekimo veikla. Nuotekų tvarkymo paslaugų kaina turi užtikrinti ilgalaikį viešajam nuotekų tvarkymui skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą bei sudaryti abonentams (vartotojams) priimtinas sąlygas naudotis viešuoju nuotekų tvarkymu, taip pat mažinti aplinkos taršą ir racionaliai naudoti vandens išteklius. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, jog nuotekų tvarkymo paslaugų kainodara nustatoma vadovaujantis nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo principais ir principu „teršėjas moka“. Kainos gali būti diferencijuojamos pagal atskiras abonentų (vartotojų) kategorijas, atsižvelgiant į kriterijus, susijusius su būtinosiomis sąnaudomis, reikalingomis nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti tam tikros kategorijos abonentams (vartotojams). Nuotekų tvarkymo paslaugų kainos turi priklausyti nuo abonto (vartotojo) išleidžiamų teršalų kiekio ir taršos pobūdžio, tačiau Įstatyme įtvirtinta principinė taisyklė, jog viešasis vandens tiekėjas teikia nuotekų tvarkymo paslaugas vienodomis kainomis tos pačios kategorijos abonentams (vartotojams). Šie nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainų nustatymo principai turėtų būti tiesiogiai taikomi ir paviršinių nuotekų tvarkymo kainodarai, todėl tokios nuotekų tvarkymo dalys kaip apskaita ir tyrimas, kurios pagal Reglamentą nepatenka į paviršinių nuotekų tvarkymo apibrėžimą, yra būtinos, kad paviršinių nuotekų tvarkymo kainodara atitiktų Įstatyme nustatytus principus. Tačiau, kaip jau buvo minėta, tiek Lietuvos Respublikos institucijų kompetencija, tiek Įstatymo nustatytų pagrindinių nuotekų tvarkymo kainodaros principų taikymo įgyvendinimas dažniausiai apsiriboja tik buitinių, gamybinių, komunalinių nuotekų tvarkymo srityje.

11. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: atsiskaitymas

Įstatyme įtvirtinta bendra taisyklė, jog abonentai (vartotojai) už suteiktas paslaugas atsiskaito pagal geriamojo vandens apskaitos prietaisų, įrengtų ties tiekimo ir vartojimo riba, rodmenis, jei sutartis nenustato ko kita (Įstatymo 23 str. 1 dalis). Tačiau Įstatyme įtvirtintas ir kitas atsiskaitymo už nuotekų teikimo paslaugas būdas – vandens tiekėjo priimtų tvarkyti nuotekų kiekis, kai nėra nustatyta tvarka įrengtų nuotekų apskaitos prietaisų, prilyginamas patiekto vandens kiekiui ir abonentas (vartotojas) turi sumokėti nustatytą mokestį už šį kiekį.

Šie atsiskaitymo už suteiktas paslaugas būdai yra nustatyti bendrai visų rūšių nuotekoms – t. y. ir paviršinėms nuotekoms. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, jog paviršinės nuotekos yra specifinės kitų nuotekų rūšių atžvilgiu – jos daugiausia susidaro kritulių pagrindu, be to, ir jų šalinimas yra specifinis. Todėl teisės aktuose galėtų būti nustatyti specifiniai šalinamų paviršinių nuotekų apskaitos būdai, įgalinantys įgyvendinti pagrindinius nuotekų tvarkymo kainodaros principus, o nesant galimybės apskaityti šalinamų paviršinių nuotekų, šiuo

paslaugų teikimo kainos turėtų būti siejamos arba su kitų abonentų šalinamų nuotekų kiekiu, jų užterštumu, arba su subjektui priklausančios teritorijos dydžiu arba su kitais kriterijais.

12. Viešojo nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodara: finansavimas

Sisteminė įstatymo normų analizė rodo, jog nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo sąnaudos yra padengiamos abonentų (vartotojų) mokamais mokesčiais už šių paslaugų teikimą (įstatymo 22 str. 2, 3, 5 dalys). Atkreiptinas dėmesys, jog įstatymo 22 str. 3 dalyje yra nustatyta, jog viešųjų vandens tiekėjų teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis sąnaudomis, susijusiomis su viešojo vandens tiekimo veikla. Nuotekų tvarkymo paslaugų kaina turi užtikrinti ilgalaikį viešajam nuotekų tvarkymui skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą bei sudaryti abonentams (vartotojams) priimtinas sąlygas naudotis viešuoju nuotekų tvarkymu, taip pat mažinti aplinkos taršą ir racionaliai naudoti vandens išteklius. Akivaizdu, jog subjektams, kurie turi kompetenciją nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo srityje, yra nustatyta pareiga nustatyti tokias kainas, kurios nepažeistų vartotojų (abonentų) interesų bei užtikrintų būtinųjų sąnaudų padengimą bei nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą. Akivaizdu, jog tokios pačios taisyklės turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo reglamentavimui. Paviršinių nuotekų tvarkymo kainos taip pat turėtų būti pagrįstos šių paslaugų teikimo sąnaudomis bei garantuoti paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros ilgalaikį eksploatavimą ir atnaujinimą.

Įstatymas įtvirtina ir kitokį nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų finansavimą. Įstatymo 17 str. nustatyta, jog viešojo nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai, atitinkančiai įstatymo nustatytus nuotekų tvarkymo valstybinio reguliavimo tikslus, gali būti skiriama valstybės finansinė parama. Skiriant finansinę paramą nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai, pirmiausia turi būti užtikrinama, kad visoje šalies teritorijoje viešasis vandens tiekimas būtų vykdomas laikantis nustatytų reikalavimų. Valstybės finansinė parama nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai planuojama ir teikiama viešojo vandens tiekimo regionuose veikiančioms viešiesiems vandens tiekėjams, kad būtų įgyvendinti aplinkosaugos reikalavimai ir sveikatos apsaugos reikalavimai geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo srityse. Kadangi paviršinės nuotekos yra viena iš nuotekų rūšių, vadinasi, valstybės parama galėtų būti skiriama ir paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai.

13. Aplinkosaugos reikalavimų paviršinių nuotekų tvarkymui teisinis reglamentavimas

Tarybos Direktyva (91/271/EEB) nustato reikalavimus miestų nuotekų surinkimui, valymui bei išleidimui ir nuotekų iš tam tikrų pramonės sektorių valymui bei išleidimui. Kadangi pagal Tarybos Direktyvoje (91/271/EEB) pateiktus apibrėžimus į „miesto nuotekų“ sąvoką patenka ir paviršinės nuotekos, vadinasi, Tarybos Direktyvos (91/271/EEB) reikalavimai yra taikomi ir paviršinių nuotekų tvarkymui.

Kaip jau buvo minėta, Tarybos Direktyva (91/271/EEB) Lietuvoje įgyvendinta Reglamentu. Šis Reglamentas nustato aplinkosaugos reikalavimus paviršinių nuotekų surinkimui, valymui ir išleidimui, siekiant apsaugoti aplinką nuo taršos.

Reglamento 5 punkte nustatyta, jog paviršinės nuotekos turi būti tvarkomos atskirai nuo buitinių, komunalinių ir gamybinių nuotekų. Paviršinių nuotekų išleidimas į komunalinių, buitinių, gamybinių nuotekų tvarkymo sistemas draudžiamas, išskyrus atvejus, kai šio reikalavimo neatitinkanti nuotekų tvarkymo sistema įdiegta (arba statybos leidimas išduotas) iki šio Reglamento įsigaliojimo⁷². Taigi šioje Reglamento nuostatoje yra įtvirtintas pagrindinis principas, kuriuo turėtų būti vadovaujama tvarkant paviršines nuotekas.

⁷² Reglamentas įsigaliojo 2007-04-15 (Žin., 2007, 42-1594).

Pažymėtina, jog Reglamento nuostatos taikomos visiems asmenims, valdantiems (naudojantiems) teritorijas, ant kurių susidaro arba gali susidaryti paviršinės nuotekos, rengiantiems tokių teritorijų planavimo dokumentus, statybos (statinių) projektus, projektuojantiems paviršinių nuotekų tvarkymo sistemas, planuojantiems išleisti arba išleidžiantiems paviršines nuotekas į aplinką arba kitiems asmenims priklausančias nuotekų tvarkymo sistemas, taip pat institucijoms, reguliuojančioms ir kontroliuojančioms paviršinių nuotekų tvarkymą. Vadinasi, šio Reglamento nuostatomis turėtų vadovautis ir individualių nuotekų tvarkymą atliekantys subjektai, ir viešieji vandens tiekėjai, ir kiti (ne viešieji) vandens tiekėjai.

14. Paviršinių nuotekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai: išvados

1. Lietuvos Respublikoje vienintelis teisės aktas, skirtas būtent paviršinių nuotekų tvarkymui, yra Reglamentas, nustatantis tik aplinkosauginius reikalavimus paviršinių nuotekų valymui ir tvarkymui. Kiti nagrinėti teisės aktai skirti tik bendrai visų rūšių nuotekoms, atskirai neišskiriant paviršinių nuotekų. Remiantis šiuose teisės aktuose pateiktais nuotekų apibrėžimais, darytina išvada, jog paviršinės nuotekos yra laikomos sudėtine nuotekų dalimi. Taigi, pagal dabar egzistuojantį teisinį reglamentavimą, paviršinėms nuotekoms, kadangi pagal įstatymuose pateiktus apibrėžimus jos yra sudėtinė nuotekų dalis, yra taikomos tokios pačios taisyklės, kurios taikomos ir buitinių, gamybinių, komunalinių nuotekų tvarkymui (išskyrus Reglamente įtvirtintas taisykles). Tačiau, atkreiptinas dėmesys, paviršinės nuotekos yra specifinės kitų nuotekų atžvilgiu, todėl kai kuriais atvejais jų tvarkymo reguliavimas turėtų būti kitoks nei kitų rūšių nuotekų.

2. Paviršinių nuotekų sąvoka iš Lietuvos Respublikoje galiojančių teisės aktų yra pateikta tik Reglamente (poįstatyminiame teisės akte). Kituose teisės aktuose apibrėžiant paviršines nuotekas yra vartojamos tokios sąvokos kaip „paviršinių“, „kritulių“, „lietaus“, „perteklinis“ vanduo. Šios sąvokos yra vartojamos kaip sinonimai. Paviršinių nuotekų sąvoka Lietuvos Respublikos teisės aktuose turėtų būti suvienodinta bei aiškiai, nedviprasmiškai apibrėžta. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek Reglamente pateiktame paviršinių nuotekų apibrėžime, tiek teisės aktuose pateikiamuose nuotekų apibrėžimuose taip pat yra akcentuojama ir nuotekų šalinimo per tam tikrus infrastruktūros įrenginius būtinybė.

3. Įstatyme, kuris yra pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis geriamojo vandens tiekimą bei nuotekų tvarkymą, nustatyti pagrindiniai nuotekų tvarkymo tikslai, priemonės, institucijų kompetencija bei reglamentuojamas konkretus nuotekų planavimas ir organizavimas. Kaip jau buvo minėta, paviršinės nuotekos pagal įstatymą yra sudėtinė nuotekų dalis, todėl visos įstatymo nuostatos, skirtos nuotekų tvarkymui, faktiškai turėtų būti taikomos ir paviršinėms nuotekoms. Be to, kaip rodo praktika, daugeliu atveju tiek įstatymo nuostatų taikymas, tiek pats nuotekų tvarkymas yra nukreiptas į gamybines, komunalines, buitines nuotekas, pamirštant paviršinių nuotekų tvarkymą. Galima teigti, jog *de jure* paviršinių nuotekų tvarkymas yra sureguliuotas, tačiau *de facto* jų tvarkymas nėra organizuojamas pagal įstatyme nustatytas taisykles.

4. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme yra nustatyta, jog už vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą yra atsakingos savivaldybės. Įstatymo nuostatų analizė taip pat rodo, jog daugiausia funkcijų nuotekų tvarkymo planavimo ir organizavimo srityje turi savivaldybių institucijos. Atsižvelgiant į tai, jog paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, jų tvarkymo planavimas ir organizavimas taip pat turėtų būti pavestas savivaldybių kompetencijai. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog paviršinių nuotekų tvarkymas pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą yra viešoji paslauga, o pagal Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą

gyventojams (10 str. 1d.) ir per savivaldybės administraciją administruoja viešųjų paslaugų teikimą.

5. Įstatyme įtvirtinti keli nuotekų tvarkymo būdai: viešasis, individualusis ir vykdomas ne viešojo tiekėjo. Atkreiptinas dėmesys, jog įstatyme viešojo nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo sąvoka nėra vartojama. Tiek nuotekų tvarkymas, tiek vandens tiekimas yra vadinamas „viešuoju vandens tiekimu“, todėl ir paviršinių nuotekų tvarkymas patenka į viešojo vandens tiekimo sąvoką. Kadangi paviršinės nuotekos šio Įstatymo prasme nėra išskiriamos, darytina išvada, jog visos taisyklės, kurios taikomos viešajam nuotekų tvarkymui, turėtų būti taikomos ir viešajam paviršinių nuotekų tvarkymui. Vadinasi, pagal dabar galiojančio Įstatymo nuostatas, viešąjį paviršinių nuotekų tvarkymą turėtų vykdyti viešieji vandens tiekėjai, t.y. subjektai, kurie vykdo vandens tiekimą bei visų kitų rūšių nuotekų tvarkymą.

6. Įstatyme taip pat reglamentuojamas viešojo paslaugų tiekėjo teikiamų paslaugų – vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo - kainų nustatymas. Kadangi paviršinės nuotekos yra sudėtinė nuotekų dalis, kainų nustatymo taisyklės turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymui. Tačiau, darytina išvada, jog daugelis šių taisyklių paviršinių nuotekų tvarkymui nėra taikomos, o ir ne visos taisyklės, atsižvelgiant į paviršinių nuotekų specifiką, galėtų būti taikomos. Be to, Įstatyme turėtų būti pasirinktas toks kainų nustatymo ir apmokėjimo už paviršinių nuotekų tvarkymą būdas, kuris garantuotų, jog būtų įgyvendinamas principas „teršėjas moka“. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog siekiant užtikrinti skaidrias ir pagrįstas paviršinių nuotekų kainas bei nuotekų tvarkymo pagrindinių principų įgyvendinimą, paviršinių nuotekų tvarkymo kainų nustatymo srityje taip pat turėtų veikti visi subjektai, kurie veikia ir nuotekų tvarkymo bei vandens tiekimo kainų nustatymo srityje.

IV. PASIŪLYMAI DĖL PAVIRŠINIŲ NUOTEKŲ TVARKYMO TEISINIO REGLAMENTAVIMO MODELIO SUKŪRIMO (PATOBULINIMO)

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo (toliau – Įstatymas) ir jį įgyvendinančių teisės aktų, reglamentuojančių nuotekų tvarkymą, analizė rodo, jog paviršinės nuotekos yra sudėtinė nuotekų dalis, todėl šiuose teisės aktuose įtvirtintos nuotekų tvarkymo taisyklės turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymui. Tačiau Lietuvos Respublikos miestų, kuriuose gyvena daugiau nei 10 000 (dešimt tūkstančių) gyventojų, paviršinių nuotekų tvarkymo būklės analizė leidžia daryti pagrįstą išvadą, jog nors *de jure* paviršinių nuotekų tvarkymas ir yra sureguliuotas, tačiau *de facto* jų tvarkymas nėra organizuojamas pagal Įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytas taisykles.

Apibendrintai galima pasakyti, kad šiuo atveju Lietuvos Respublikoje susiklostė situacija, kai teisinė bazė, reguliuojanti paviršinių nuotekų tvarkymą egzistuoja, tačiau už paviršinių nuotekų tvarkymą atsakingi subjektai iš esmės nesivadovauja šiomis teisės nuostatomis. Susidariusią situaciją būtų galima spręsti tiek koreguojant egzistuojantį teisinį reglamentavimą, tiek realiai įgyvendinant teisės aktuose įtvirtintas paviršinių nuotekų tvarkymo taisykles.

1. Dėl paviršinių nuotekų tvarkymo sąvokos

Paviršinių nuotekų tvarkymo sąvoka pateikiama tik Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakyme dėl paviršinių nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo (toliau – Reglamentas). Šis Reglamentas iš esmės skirtas paviršinių nuotekų tvarkymo reguliavimui aplinkosauginiu aspektu. Tuo tarpu nei Įstatyme, nei jį įgyvendinančiuose poįstatyminiuose teisės aktuose paviršinių nuotekų apibrėžimas nėra pateiktas, o paviršinėms nuotekoms apibrėžti vartojamos tokios sąvokos kaip „kritulių“, „lietaus“, „perteklinis“, „paviršinis“ vanduo.

Todėl norint užtikrinti realų ir tinkamą teisės aktuose įtvirtintų nuostatų, skirtų ir paviršinių nuotekų tvarkymui, įgyvendinimą, paviršinių nuotekų sąvoka Lietuvos Respublikos teisės aktuose turėtų būti suvienodinta bei aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžta. Tai turėtų sukurti tvirtesnes prielaidas taikyti Įstatymo nuostatas reglamentuojant paviršinių nuotekų tvarkymą.

Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** būtų Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai suvienodinti įvairiuose teisės aktuose naudojamas sąvokas, bei apibrėžti paviršinių nuotekų sąvoką Įstatyme.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šis pasiūlymas yra skirtas siekiant nuoseklesnio teisinio reguliavimo ir tai nereiškia, kad paviršinių nuotekų tvarkymo sąvokos skirtumai sudaro esmines prielaidas galiojančių teisės aktų neįgyvendinimui.

2. Sudėtinė nuotekų dalis

Kaip jau buvo minėta, pagal Lietuvos Respublikos teisinį reglamentavimą paviršinės nuotekos yra laikomos viena iš sudėtinių nuotekų dalių, todėl daugeliu atveju šių nuotekų tvarkymui turi būti taikomos analogiškos teisės aktuose įtvirtintos taisyklės, kurios taikomos ir buitinių, gamybinių, komunalinių nuotekų tvarkymui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šios užsakomojo darbo vykdytojų nuomone, šiuo požiūriu teisinis reguliavimas Lietuvos Respublikoje yra pakankamai aiškus ir nedviprasmiškas. Taip pat vykdytojams renkant informaciją iš savivaldybių ir iš vandens tiekėjų, kaip nurodyta šiame darbe, nei vienas subjektas nekėlė klausimo dėl paviršinių nuotekų reglamentavimo ar

reglamentavimo ypatumų, todėl darytina išvada, kad subjektams, atsakingiems už paviršinių nuotekų tvarkymą, nekilo klausimų dėl paviršinių nuotekų reglamentavimo.

Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** būtų Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai aplinkraščiu, ar kitokio pobūdžio aktu informuoti savivaldybes, kurios, vadovaudamosi Įstatymu, turėtų iki 2008-06-30 turėtų išspręsti viešojo vandens tiekėjo klausimą, priminti, kad vadovaujantis Įstatymu paviršinių nuotekų tvarkymas taip pat yra reglamentuojamas Įstatymu ir visos nuostatos, kurios taikomos vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, taikytinos ir paviršinių nuotekų tvarkymui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad paviršinės nuotekos yra specifinės kitų nuotekų rūšių atžvilgiu dėl jų susidarymo, šalinimo, apskaitos ypatumų, todėl ir paviršinių nuotekų reglamentavimas kai kuriais klausimais galėtų būti specifinis, t.y. skirtis nuo bendrų, visų rūšių nuotekoms taikomų taisyklių. Toks reglamentavimas galėtų būti pasiektas tiek Įstatymo lygmeniu, tiek ir poįstatyminių teisės aktų lygmeniu, t.y. Įstatyme galėtų būti nustatytos bendro pobūdžio taisyklės, taikomos visų rūšių nuotekoms (aiškiai įtvirtinant, kad šios nuostatos taikomos ir paviršinėms nuotekoms), o poįstatyminiuose teisės aktuose paviršinių nuotekų ir kitų rūšių nuotekų reglamentavimas tam tikrais klausimais galėtų būti skirtingas.

Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** būtų Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai Įstatymą papildyti keliomis rėminėmis nuostatomis, kurios konkrečiai reglamentuotų ir aiškiai reglamentuotų paviršinių nuotekų priskyrimą nuotekų tvarkymui bei paviršinių nuotekų tvarkymo kainodaros klausimus. Visgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad toks pasiūlymas būtų skirtas tik nuoseklesniam teisiniam reguliavimui užtikrinti, tačiau tai neturėtų įtakos principiniam teisiniam reguliavimui, kuris veikia šiuo metu.

3. Paviršinių nuotekų tvarkymo praktiniai aspektai

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos Įstatyme yra nustatyta, jog už vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą yra atsakingos savivaldybės. Įstatymo nuostatų analizė taip pat rodo, jog daugiausia funkcijų nuotekų tvarkymo planavimo ir organizavimo srityje turi savivaldybių institucijos.

Atsižvelgiant į tai, kad paviršinės nuotekos yra viena iš sudėtinių nuotekų dalių, *de jure* ir paviršinių nuotekų tvarkymo planavimas ir koordinavimas yra pavestas atitinkamoms savivaldybių institucijoms. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo Įstatyme yra nustatyta, jog viešojo vandens teikimo teritorijose, kurios turi būti nustatomos savivaldybių iki 2008-06-30 (Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo Įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo Įstatymo 4 str.) parengtuose ir patvirtintuose vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planuose, savivaldybė parenka viešąjį vandens tiekėją - t.y. valstybės ar savivaldybės kontroliuojamą įmonę, kuri vykdo geriamojo vandens tiekimą ir/ar nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) tvarkymo paslaugų teikimą (Įstatymo 2 str. 20, 21 dalys, 16 str. 1 dalis). Atsižvelgiant į minėtas Įstatymų nuostatas, darytina išvada, jog savivaldybėse paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas, t.y. ir paviršinių nuotekų tvarkymo ir valymo infrastruktūros valdymas, turėtų būti pavestas išimtinai vandens tiekėjams teisės aktų nustatytais terminais.

Išanalizavus surinktą informaciją apie paviršinių nuotekų tvarkymą galima teigti, jog paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros priežiūrą ir/ar paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą Lietuvos Respublikos miestuose vykdo skirtingi subjektai: vandens tiekėjai, komunalinės įmonės, kitos įmonės, atitinkamos savivaldybių institucijos arba miestų seniūnijos. Tokia faktinė situacija neatitinka aukščiau minėtų teisės aktų nuostatų, todėl savivaldybių institucijos turi būti įpareigos, atsižvelgiant į Įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatas, paviršinių nuotekų tvarkymą pavesti vandens tiekėjams.

Atkreiptinas dėmesys, kad po 2008-06-30 ūkio subjektai, kiti nei vandens tiekėjai neturės teisės teikti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugos. Atsižvelgiant į surinktą iš savivaldybių informaciją darytina išvada, kad ši problema yra itin didelio masto. Visgi, šio užsakomojo darbo rengėjų **pasiūlymas** būtų nenustatinėti papildomų pereinamųjų laikotarpių savivaldybėms bei vandens tiekėjams, kadangi pakankamai ilgi pereinamieji terminai buvo nustatyti aukščiau paminėtuose teisės aktuose, susijusiuose su Įstatymo įsigaliojimu. Savo ruožtu savivaldybės **privalo** aukščiau numatytais terminais užtikrinti, kad paršinių nuotekų tvarkymo paslauga būtų teikiama tinkamo subjekto. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (172 straipsnis) ir netgi Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (202 str.) numato sankcijas subjektams besiverčiantiems veikla, kurios neturi teisės vykdyti. Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai per jos regioninius departamentus kontroliuojant Įstatymo įgyvendinimą, ypatingą dėmesį atkreipti į tai, kaip savivaldybės įgyvendina Įstatymo nuostatas, susijusias su paviršinių nuotekų tvarkymu, kadangi iš medžiagos, surinktos rengiant šį užsakomąjį darbą, daryti išvada, kad savivaldybės nėra pasirengusios įgyvendinti Įstatymo nuostatų paviršinių nuotekų tvarkymo srityje.

3. Nuotekų tvarkymo įrenginių registracija ir apskaita

Atkreiptinas dėmesys, jog daugelyje Lietuvos Respublikos savivaldybių paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginiai nėra teisiškai įregistruoti arba yra įregistruoti tik iš dalies. Pažymėtina, jog teisinė paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių registracija yra labai svarbi paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tinkamam teikimui, nes tik Įstatymu nustatyta tvarka įregistruota nuosavybės teisė gali sukurti sąlygas tinkamam šio turto naudojimui bei valdymui.

Todėl savivaldybes ir/ar kiti subjektai, kuriems nuosavybės teise priklauso paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginiai, privalo teisiškai įregistruoti šiuos įrenginius. Įpareigojimas subjektams atlikti paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių registraciją gali būti siejamas su kitais įpareigojimais, pavyzdžiui, nustatyti skaidrų šių nuotekų tvarkymo finansavimą ir pan.

Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** būtų Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai derinant veiksmus su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija, įpareigoti subjektus, kurie privalo teikti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas savo paslaugų kainodarą formuoti atsižvelgiant į paviršinių nuotekų tvarkymo kaštus ir kitus duomenis, o savo ruožtu Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija **turėtų** atitinkamai koreguoti paslaugos kainai nustatyti taikomą metodiką, kad viešojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo įmonės, skaičiuodamos paslaugos kainos klausimą privalomai į kainodarą įtrauktų paviršinių nuotekų tvarkymo aspektus (kaštus, nusidėvėjimą ir pan.).

Šio užsakomojo darbo vykdytojų nuomone, tik tuo atveju, jei vandens tiekimo kainų nebus galima tvirtinti, jei į šios kainos ribas apskaičiuotos neatsižvelgiant į paviršinių nuotekų tvarkymo aspektus, savivaldybės ir/ar kiti subjektai imsis operatyviai ir efektyviai atlikti paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių registraciją ir tinkamą apskaitą.

5. Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugos kainodara

Siekiant užtikrinti efektyvų ir aplinkosauginius reikalavimus atitinkantį paviršinių nuotekų tvarkymą bei reikiamos paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros įdiegimą ir/ar atnaujinimą, būtina aiškiai sureguliuoti ir įgyvendinti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainodarą. Įstatyme yra įtvirtintos taisyklės, kurios taikomos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui ir kurios turėtų būti taikomos ir paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui. Tačiau, kaip matyti iš savivaldybių pateiktos informacijos, paviršinių nuotekų tvarkymo kainodara neatitinka Įstatyme nustatytų taisyklių, o daugeliu atveju ji iš viso nėra įgyvendinama.

Atsižvelgiant į tokią situaciją, pirmiausia reikėtų užtikrinti, jog Įstatyme nurodyti subjektai (t.y. vandens tiekėjai, savivaldybių tarybos bei Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija) įgyvendintų savo funkcijas ir paviršinių nuotekų tvarkymo kainodaros srityje, ko pasėkoje būtų užtikrintas skaidrus ir Įstatymo numatytus principus atitinkantis paviršinių nuotekų tvarkymo kainų nustatymas. Visgi atkreiptinas dėmesys į tai, kad tai yra labiau administracinių gebėjimų bei teisės vykdymo klausimas, nei teisėkūros problema.

Be to, pabrėžtina, jog tiek atsižvelgiant į užsienio valstybių praktiką, tiek į Įstatymo įtvirtintus nuotekų (įskaitant ir paviršines nuotekas) kainodaros principus, rekomenduotina nustatyti tokias paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainas, kurios padengtų šių paslaugų teikimo būtinausias sąnaudas bei garantuotų ilgalaikį paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimą.

Tiesa, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių nusidėvėjimą ir statusą (bešeimininkis turtas, neapskaitytas turtas ir pan.), darytina išvada, jog siekiant įdiegti ir/ar atnaujinti paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kuri užtikrintų paviršinių nuotekų tvarkymą pagal nustatytus aplinkosauginius reikalavimus, pradiniam etape gali būti reikalingos subsidijos ir/ar paskolos iš valstybės ir/ar savivaldybės biudžetų, todėl pereinamuoju laikotarpiu neturėtų būti užkirstas kelias šiems finansavimo instrumentams.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog siekiant įgyvendinti Įstatymo nustatytus tikslus bei nustatyti pagrįstas paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo kainas, būtina paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių balansinė apskaita – t.y. balansinės vertės nustatymas yra svarbus tinkamam ir skaidriam paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros diegimo ir atnaujinimo finansavimui bei šių paslaugų teikimo kainų apskaičiavimui. Šis klausimas jau aptartas aukščiau.

Kaip jau buvo minėta, paviršinės nuotekos yra specifinės kitų nuotekų atžvilgiu tiek dėl jų susidarymo, šalinimo, apskaitos ir kt. galimybių, todėl teisės aktuose šie specifiniai paviršinių nuotekų bruožai turėtų atsispindėti šių nuotekų tvarkymo kainodaroje, t.y. nesant galimybės tiksliai apskaityti šalinamų paviršinių nuotekų kiekių, paslaugų tiekimo kainos, atsižvelgiant į užsienio valstybių patirtį, galėtų būti siejamos su teršėjo valdomos teritorijos dydžiu, vykdomos veiklos pobūdžiu ir/ar kitais kriterijais.

Kaip matyti iš savivaldybių pateiktos informacijos apie paviršinių nuotekų tvarkymą Lietuvos Respublikos miestuose, dar ne visur sudaromos paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų tiekimo sutartys, ko pasėkoje paviršinių nuotekų tvarkymas yra finansuojamas tik iš savivaldybių biudžetų. Be to, dėl šios priežasties paviršinės nuotekos šalinamos tik iš viešojo naudojimo teritorijų. Atsižvelgiant į šią situaciją, rekomenduotina, pagal Įstatymo reikalavimus nustačius paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, sudaryti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo sutartis su abonentais, ko pasėkoje galėtų būti garantuotas paviršinių nuotekų tvarkymas ir privačiose teritorijose bei užtikrintas skaidrus šių paslaugų teikimo finansavimas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog paviršinių nuotekų tvarkymas, pagal dabar galiojančią įstatyminę bazę, iš esmės yra sureguliuotas, tačiau šių teisės aktų nuostatos realiai nėra įgyvendinamos, todėl siekiant užtikrinti tinkamą paviršinių nuotekų tvarkymą reikalinga tiek valstybiniu, tiek regioniniu mastu imtis atitinkamų administracinių priemonių, skirtų Įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatų realiam įgyvendinimui.

Šio užsakomojo darbo vykdytojų **pasiūlymas** būtų, visų pirma, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai bendradarbiauti su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija, kad pastaroji pakeistų Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kuri aiškia ir nedviprasmiškai numatytų prievolę apskaičiuojant paslaugos kainą atsižvelgti į paviršinių nuotekų tvarkymo aspektus. **Antra**, siekiant

kainodaros skaidrumo ir kitų tikslų, kurie išdėstyti aukščiau, turėtų būti uždrausta savivaldybėms finansuoti paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugą (nepaisant to kokia ji forma bebūtų teikiama – nuolat, avarinio remonto darbų pavidalu ar pan.) kitaip nei aukščiau nurodytu būdu per paslaugų kainodarą, t.y. paviršinių nuotekų tvarkymo srityje turi būti tinkamai įgyvendintos Įstatymo 17 ir 22 straipsnių nuostatos.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikoje susidariusią (teisinę ir faktinę paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginių) situaciją, darytina išvada, kad pereinamieji laikotarpiai, kurių metu būtų leistinas papildomas finansavimas, gali būti neišvengiami.

Pasiūlymai dėl paviršinių nuotekų tvarkymo teisinio reglamentavimo modelio sukūrimo (apibendrinimas)

Institucija Problema	Aplinkos ministerija	VKEKK	Savivaldybės	Kiti subjektai	Pastabos
Kainodara		Keisti ir papildyti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, numatant paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugos kainos dalies skaičiavimo tvarką	VKEKK patvirtinus naują Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodikos redakciją, ją įgyvendinti	VKEKK patvirtinus naują Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodikos redakciją, ją įgyvendinti, jai šie subjektai teikia ar teiks paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugas	Paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų srityje privalo būti tinkamai įgyvendintos įstatymo 22 straipsnio nuostatos
Nuotekų tvarkymo įrenginių registracija ir apskaita		Keisti ir papildyti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, numatant, kad nustatant paslaugos kainą privalo būti atsižvelgiama į paviršinių nuotekų tvarkymą	Privalo registruoti ir apskaityti paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginius.	Jei paviršiniai nuotekų tvarkymo įrenginiai nuosavybės teise priklauso kitiems subjektams, pastarieji juos privalo registruoti ir apskaityti paviršinių nuotekų tvarkymo įrenginius, atsižvelgiant į pastabą.	Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal įstatymo 18 straipsnio 2 dalį ši infrastruktūra turi priklausyti savivaldybei, kurios teritorijoje vykdomas viešasis vandens tiekimas, arba šios savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamai įmonei.

Praktinis teisinio reguliavimo įgyvendinimas	<p>Informuoti savivaldybes, kurios, vadovaudamosi Įstatymu, iki 2008-06-30 privalo išspręsti viešojo vandens tiekėjo klausimą, priminti, kad vadovaujantis Įstatymu paviršinių nuotekų tvarkymas taip pat yra reglamentuojamas Įstatymu ir visos nuostatos, kurios taikomos vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, taikytinos ir paviršinių nuotekų tvarkymui.</p>	<p>Keisti ir papildyti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, numatant, kad nustatant paslaugos kainą privalo būti atsižvelgiama į paviršinių nuotekų tvarkymą</p>	<p>Iki 2008-06-30 privalo išspręsti viešojo vandens tiekėjo klausimą bei pavesti paviršinių nuotekų tvarkymą viešajam vandens tiekėjui</p>	<p>Asmenys, kurie nuo 2008-06-30 bus paskirti viešaisiais vandens tiekėjais, privalo įgyvendinti Įstatymo nuostatas</p>		
	<p>Po 2008-06-30 pavesti Regioniniams aplinkos apsaugos departamentams kontroliuoti ar paviršinių nuotekų tvarkymo paslauga yra teikiama viešojo vandens tiekėjo</p>					
	<p>Įstatymą papildyti keliomis reminiėmis nuostatomis, kurios konkrečiai reglamentuotų ir aiškiai reglamentuotų paviršinių nuotekų priskyrimą nuotekų tvarkymui bei paviršinių nuotekų tvarkymo kainodaros klausimus</p>					<p>Siūlomas veiksmas nėra būtinas, tačiau sąlygotų nuoseklesnį teisinį reguliavimą.</p>
Paviršinių nuotekų tvarkymo sąvoka	<p>Suvienodinti įvairiuose teisės aktuose naudojamas sąvokas, bei apibrėžti paviršinių nuotekų sąvoką Įstatyme.</p>				<p>Siūlomas veiksmas nėra būtinas, tačiau sąlygotų nuoseklesnį teisinį reguliavimą.</p>	

V. SAVIVALDYBIŲ PATEIKTOS INFORMACIJOS APIBENDRINIMO LENTELĖ

Miestas	Teisinė registracija			Apskaitymas		Valdymas			Pastabos
	Teisinės registracijos atlikimas	Pateikti pagrindiniai dokumentai	Kam priklauso nuosavybės teise	Apskaita juridinio asmens balanse	Balansinė vertė	Susitarimas dėl eksploatavimo	Paslaugos tiekėjas	Sutartys su abonентаis	
Vilnius	Taip (įrenginių, nutiestų po 2002 m.)	-	Savivaldybei	Taip	82 450 197,62 (UAB „Grinda“ balanse) Nuo 2002 m. įrenginiai perduodami į savivaldybės balansą.	Taip (Savivaldybės tarybos sprendimas)	UAB „Grinda“	Yra	Informacija apie Vilniaus miesto Grigiškių seniūniją atskirai nebuvo pateikta
Kaunas	Ne	-	UAB „Kauno vandenys“	Taip	8 893 149,72 LT	Ne	UAB „Kauno vandenys“	Yra	
Klaipėda	Taip (dalies įrenginių)	-	Savivaldybė, privatūs asmenys	Nenurodyta	Nenurodyta	Taip	AB „Klaipėdos vanduo“ eksploatuoja savivaldybei nuosavybės teise priklausančius įrenginius. Kiti privatūs asmenys savarankiškai tvarko paviršines nuotekas.	Yra	
Šiauliai	Ne	-	Savivaldybei	Taip	4 419 871,06 LT	Taip (Savivaldybės tarybos sprendimas)	UAB „Šiaulių vandenys“	Yra	
Panevėžys	Taip (dalies įrenginių)	Taip	Savivaldybei	Taip	5 126 198,65 LT	Taip	UAB „Panevėžio gatvės“	Yra	
Alytus	Taip (dalies įrenginių)	Taip	UAB „Dzūkijos vandenys“, dalis – šeimininkiai	Taip (dalies įrenginių)	1 032 141,12 LT	Ne	UAB „Dzūkijos vandenys“	Yra	Informacija pateikiama tik apie UAB „Dzūkijos vandenys“ priklausančius įrenginius
Marijampolė	Ne	-	Savivaldybei	Ne	-	Taip (Savivaldybės valdybos sprendimas)	UAB „Marijampolės gatvių remontas“	Yra	
Mažeikiai	Ne	-	Savivaldybei	Ne	-	Taip (Mažeikių rajono tarybos sprendimas)	UAB „Mažeikių vandenys“	Yra	
Jonava	Nežinoma	-	Savivaldybei	Nežinoma	-	Taip	UAB „Jonavos paslaugos“	Yra	Informacija pateikta pagal UAB

